

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

**«КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»**

Студент 4 курсу

Спеціальності 291

Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії

Денис Харитоненко

Керівник: Роман Крет

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	7
1.1. Культурна дипломатія як наукова категорія в системі дипломатії	7
1.2. Механізми, актори та комунікативні моделі культурної дипломатії в міжнародних відносинах	12
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2 ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	20
2.1. Державні інституції та нормативно-правова база культурної дипломатії України.....	20
2.2. Основні напрями культурно-дипломатичної діяльності України на міжнародній арені у 2014–2025 роках.....	27
Висновки до розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ТА ЇЇ КОМУНІКАТИВНА ЕФЕКТИВНІСТЬ	36
3.1. Трансформація культурно-дипломатичного дискурсу України в період повномасштабного вторгнення 2022–2025 років.....	36
3.2. Оцінка ефективності культурної дипломатії та її перспективи	43
Висновки до розділу 3.....	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в сучасній системі міжнародних відносин культура дедалі виразніше виступає не лише сферою символічного самовираження держави, а й повноцінним інструментом зовнішньополітичного впливу, формування міжнародного іміджу, утвердження політичної суб'єктності та налагодження довготривалих комунікативних зв'язків із зарубіжними аудиторіями. Для України ця проблематика набула особливої ваги після 2014 року, коли внаслідок російської агресії, активізації євроінтеграційного курсу та необхідності системного утвердження української присутності у світі культура почала виконувати не лише репрезентативну, а й безпекову, наративну та мобілізаційну функції. Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році культурна дипломатія України остаточно вийшла за межі допоміжного напрямку зовнішньої політики і перетворилася на один із ключових механізмів міжнародної комунікації, за допомогою якого держава пояснює власний історичний досвід, відстоює право на культурну окремішність, протидіє деструктивним імперським наративам і формує міжнародну солідарність. Отож дослідження культурної дипломатії України як інструменту міжнародної комунікації є своєчасним, науково обґрунтованим і практично значущим.

Стан наукової розробленості проблеми свідчить про зростання інтересу до культурної дипломатії як у зарубіжній, так і у вітчизняній політичній науці. Теоретичне підґрунтя дослідження формують праці Ф. Баргурна, Е. Гейга, Е. Галліона, Дж. Ная, М. Каммінгса, С. Марка, Т. Рівери, К. Баунд та інших авторів, які заклали основи розуміння культурної дипломатії як форми публічної дипломатії та інструменту «м'якої сили». У вітчизняному науковому полі важливими є підходи В. Матвієнка, І. Матяш, Т. Шинкаренка, О. Розумної, Ю. Мателешка, Є. Тихомирової, С. Гололобова, К. Відімської, Ю. Тарасюк та інших дослідників, у працях яких висвітлено інституційні, комунікативні та функціональні аспекти культурної дипломатії, а також особливості її становлення в Україні. Водночас аналіз наявної літератури показує, що, попри значну

кількість досліджень, проблема культурної дипломатії України в умовах 2014–2025 років, особливо в контексті повномасштабної війни, деколонізації знання, захисту культурної спадщини, цифровізації та оцінки комунікативної ефективності, потребує подальшого комплексного осмислення. Саме ця обставина й визначає дослідницьку доцільність обраної теми.

Метою дослідження є комплексне вивчення культурної дипломатії України як інструменту міжнародної комунікації, виявлення її теоретичних засад, інституційного забезпечення, основних практичних напрямів, дискурсивних трансформацій і комунікативної ефективності у період 2014–2025 років.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язання таких **завдань**:

1. з’ясувати зміст культурної дипломатії як наукової категорії в системі публічної дипломатії;
2. проаналізувати механізми, суб’єктів та комунікативні моделі культурної дипломатії в міжнародних відносинах;
3. охарактеризувати державні інституції та нормативно-правову базу культурної дипломатії України;
4. дослідити основні напрями культурно-дипломатичної діяльності України на міжнародній арені у 2014–2025 роках;
5. простежити трансформацію культурно-дипломатичного дискурсу України в умовах повномасштабного вторгнення у 2022–2025 роках;
6. оцінити ефективність культурної дипломатії України та визначити перспективи її подальшого розвитку.

Об’єктом дослідження є культурна дипломатія як складова зовнішньої політики та міжнародної комунікації держави.

Предметом дослідження виступають інституційні, нормативно-правові, комунікативні та дискурсивні аспекти культурної дипломатії України, а також практики її реалізації у міжнародному просторі впродовж 2014–2025 років.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів політичної науки. Метод системного аналізу використано для вивчення інституційної архітектури культурної

дипломатії України та взаємозв'язків між її основними суб'єктами. Порівняльний метод застосовано для зіставлення української моделі культурної дипломатії з відповідними практиками інших держав. Метод дискурс-аналізу дав змогу виявити зміни у змісті та наративах культурно-дипломатичної комунікації України в умовах повномасштабної війни. Контент-аналіз використано під час опрацювання офіційних документів, звітів, програм, концепцій, стратегій і публічних матеріалів профільних інституцій. Статистичний метод залучено для інтерпретації кількісних показників діяльності Українського інституту, програм перекладів, міжнародних культурних кампаній і партнерських ініціатив. Застосування комплексу цих методів забезпечує належний рівень наукової достовірності та аналітичної повноти результатів.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукового розуміння культурної дипломатії як форми публічної дипломатії та інструменту «м'якої сили», а також у систематизації наукових підходів до визначення її змісту, функцій, механізмів і суб'єктів. Робота дає змогу уточнити місце культурної дипломатії в системі сучасних міжнародних комунікацій, показати її зв'язок із процесами деколонізації, безпеки, міжнародної легітимації та символічного конструювання державної суб'єктності. **Практичне значення** дослідження полягає в тому, що його положення, висновки та узагальнення можуть бути використані у викладанні дисциплін із політичної науки, міжнародних відносин, публічної дипломатії та стратегічних комунікацій, а також у діяльності органів державної влади, закордонних дипломатичних установ, культурних інституцій, аналітичних центрів і громадських організацій, що працюють у сфері міжнародного просування України. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в тому, що у роботі здійснено комплексне дослідження культурної дипломатії України саме як інструменту міжнародної комунікації в умовах глибоких безпекових і політичних трансформацій 2014–2025 років. Уточнено теоретичне розуміння культурної дипломатії через поєднання інституційного, комунікативного та дискурсивного підходів. Систематизовано ключові напрями культурно-дипломатичної діяльності України на міжнародній арені у зазначений

період. Виявлено, що після 2022 року культурна дипломатія України набула виразно безпекового, деколонізаційного та ціннісно-суб'єктного характеру, а її головними функціями стали не лише позитивна репрезентація держави, а й міжнародне пояснення війни, захист культурної спадщини, корекція викривлених уявлень про Україну та формування довготривалого знання про неї. Додатково обґрунтовано, що ефективність сучасної культурної дипломатії України визначається не окремими іміджевими акціями, а поєднанням інституційної присутності, стратегічного наративу, цифрових інструментів, міжнародних партнерств і практик культурного посередництва.

Структура роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Отож кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел (98 позицій). Основний обсяг роботи складає 56 сторінок комп'ютерного набору. Загальний обсяг роботи: 68 сторінка.

У першому розділі розкрито теоретико-концептуальні засади культурної дипломатії, зокрема її місце в системі публічної дипломатії, а також механізми, акторів і комунікативні моделі. У другому розділі проаналізовано інституційне забезпечення та практичну діяльність культурної дипломатії України, включно з нормативно-правовою базою й основними напрямками її реалізації на міжнародній арені у 2014–2025 роках. У третьому розділі досліджено трансформацію культурно-дипломатичного дискурсу України в період повномасштабного вторгнення, а також здійснено оцінку її комунікативної ефективності та окреслено перспективи розвитку. Така структура забезпечує послідовний перехід від теоретичного осмислення проблеми до аналізу української практики та формулювання підсумкових аналітичних висновків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Культурна дипломатія як наукова категорія в системі дипломатії

Осмислення культурної дипломатії як самостійної наукової категорії відбувалося нерівномірно й супроводжувалося численними дискусіями щодо її меж, суб'єктного складу та співвідношення з суміжними поняттями, передусім публічною дипломатією та концепцією «м'якої сили». Це зумовлено складністю самого явища та його багатовимірністю. Культурна дипломатія одночасно є інструментом зовнішньої політики, формою міжнародної комунікації і способом формування міждержавних відносин через культурний вимір. Відсутність єдиного загальноприйнятого визначення, на яку вказує, зокрема, М. В. Поплавська, зберігається до сьогодні і зумовлює необхідність систематизованого аналізу наявних підходів [12]. Термін «культурна дипломатія» увійшов до наукового обігу завдяки американському досліднику Ф. Баргурну, який визначав її як маніпулювання культурними матеріалами та кадрами з пропагандистською метою [37]. Попри критичне та переважно негативне забарвлення цього первинного визначення, саме воно стало відправною точкою для подальшої концептуалізації поняття. Важливо зазначити, що на той час культурна дипломатія не осмислювалась як явище, принципово відмінне від пропаганди. Усвідомлення згаданої відмінності відбулося лише у другій половині XX ст. і стало можливим завдяки принциповій зміні міжнародного контексту та появі нових теоретичних парадигм.

Британський учений Е. Гейг у зробив принципово важливе уточнення. Дослідник зазначав, що у міжвоєнний період втручання урядів у міжнародні культурні відносини стало поширеною практикою, однак поняття «культурна дипломатія» вживалось здебільшого як синонім «культурної пропаганди», що надало йому негативного сенсу та спричинило звуження його наукового потенціалу. На думку науковця, культурна дипломатія була нейтральним механізмом, який може використовуватись з позитивною або негативною метою

залежно від цілей держави-актора. Таке розуміння заклало основи для більш деталізованого підходу, у межах якого функціональний потенціал культурної дипломатії не визначається виключно пропагандистськими намірами [56].

Важливою для сучасного розуміння культурної дипломатії є її позиція в системі публічної дипломатії, концептуалізація якої відбулась у середині 1960-х рр. Е. Галліон, декан Школи права та дипломатії ім. Флетчера при Університеті Тафтса, у 1965 році в контексті заснування Центру публічної дипломатії ім. Едварда Р. Мерроу визначив предмет публічної дипломатії як «вплив громадської думки на становлення й реалізування зовнішньої політики» [42].

Слід зауважити, що введення в обіг цього поняття ознаменувало переосмислення сутності міжнародних комунікацій. Справді, на відміну від традиційної дипломатії (орієнтована на взаємодію між урядами), публічна дипломатія спрямована на вплив на зарубіжне суспільство. Відповідно, саме у такому контексті культурна дипломатія набуває стратегічного значення як один із центральних інструментів такого впливу. Визначальним поворотом у теоретичному осмисленні відносин між публічною та культурною дипломатією стала концепція «м'якої сили» (soft power), розроблена професором Гарвардського університету Дж. Наєм починаючи з 1990 р. Як зазначав сам учений, м'яка сила - це спроможність держави сформувати вподобання інших країн, спираючись на три ключові компоненти: культура (там, де вона є привабливою для інших), політичні цінності; зовнішня політика. Публічна та культурна дипломатія, у розумінні Дж. Наєма, є передусім механізмами трансляції цих компонентів зарубіжним аудиторіям без застосування примусу [68]. Доречним вважаємо погодитись із позицією В. М. Матвієнка та І. Б. Матяш, які зазначають, що публічна дипломатія є частиною політики «м'якої сили». У свою чергу, культурну дипломатію доцільно розглядати як одну з її форм, що надає перевагу переконуванню через культурні цінності та ідеї, а не через тиск [7].

Водночас необхідно відмежувати культурну дипломатію від поняття культурних відносин як такого, бо між ними існують принципові відмінності. Найбільш чіткий поділ запропонував Т. Рівера, зазначаючи, що культурна

дипломатія та культурні відносини різняться в засобах, цілях і меті, а відмінності між ними спричинено особливою функцією уряду в цій діяльності [74]. Подібну позицію займають британські вчені К. Баунд, Р. Брігс, Дж. Голден і С. Джонс, які розглядають культурну дипломатію як поняття вужче в межах більш широкого «публічна дипломатія». Дослідники звертають увагу, що термін «культура» охоплює науку, спорт, виконавське та візуальне мистецтво й спадщину [43]. Відповідно, можна стверджувати, що культурна дипломатія завжди несе інструментальне навантаження. Вона спрямована на реалізацію зовнішньополітичних завдань держави через культурний вимір.

Найбільш цитованим визначенням у сучасній науковій літературі залишається дефініція М. Каммінгса. Дослідник визначає культурну дипломатію як обмін ідеями, інформацією, цінностями, системами, традиціями, переконаннями та іншими аспектами культури між державами та їх народами з метою сприяння взаєморозумінню [45]. Принципово важливим, на нашу думку, є доповнення О. Розумної, яка відзначає, що культурна дипломатія може бути двостороннім обміном або й одностороннім рухом, коли певна країна зосереджує зусилля на популяризації власної мови, на поясненні своєї політики або на поширенні власного наративу [22]. Відзначимо, що згадане доповнення дозволяє розрізняти діалогічні та монологічні форми культурної дипломатії, що має суттєве значення при аналізі конкретних державних практик, особливо в умовах інформаційного протистояння. С. Марк у своєму порівняльному дослідженні культурної дипломатії Канади, Нової Зеландії та Індії визначає культурну дипломатію як «використання культури держави на підтримання її зовнішньополітичних цілей чи дипломатії» і кваліфікує її як дипломатичну практику здебільшого урядів, але також груп урядів на кшталт Європейського Союзу [62]. Така дефініція, на нашу думку, цікава, оскільки наголошує на суб'єктному вимірі. Держава залишається первинним актором культурної дипломатії, хоча роль недержавних суб'єктів дедалі більше зростає. Показово, що Ш. Ріордан, аналізуючи публічну дипломатію та «м'яку силу» 2003 р., відзначав, що культурна дипломатія, яку здійснюють такі організації, як Британська рада,

Гете-Інститут чи Інформаційне агентство США, «не є серйозною частиною дипломатії» [73]. Тут можна все ж стверджувати, що така позиція сьогодні виглядає архаїчною, однак засвідчує, що відповідне визнання відбулося відносно нещодавно. На рівні вітчизняної наукової дискусії варто виокремити кілька основних позицій. Погоджуємось із позицією К. І. Відімської та Ю. М. Тарасюк, які розглядають культурну дипломатію як практику використання культурних виразів та мистецтва як засобу міжнародного спілкування та встановлення взаєморозуміння між різними культурами та народами [2].

В. М. Матвієнко і Т. І. Шинкаренко визначають її як особливу сферу дипломатичної діяльності, пов'язану з використанням культури як об'єкта та засобу досягнення основних цілей зовнішньої політики держави, популяризування культури й мови її народів, і є водночас сферою міжкультурного діалогу [8]. Представниця волинської наукової спільноти Є. Б. Тихомирова акцентує на теоретичних засадах культурної дипломатії та її місці у системі міжнародних відносин [24]. Дослідник С. М. Гололобов наголошує, що в контексті міжнаціональної взаємодії культурна дипломатія виступає одним із найважливіших інструментів «м'якої сили» держав на міжнародній арені [58].

Теоретичну дискусію навколо поняття структурують два конкуруючі підходи. Прихильники неоліберального підходу, спираючись на концепцію Дж. Ная, стверджують, що передача норм, цінностей та поведінкових моделей від однієї держави до іншої через культурне посередництво спроможна гармонізувати міжнародні відносини. Конструктивістський підхід виходить із того, що кожна держава має власне сприйняття світу, відмінне від інших культур і цінностей, і в цьому різноманітті полягає основа стабільних міжнародних відносин; відтак конструктивісти розглядають культурну дипломатію як засіб розуміння «іншої» культури та формування гуманніших відносин між народами [8]. Зауважимо, що обидва підходи визнають культурну дипломатію ефективним засобом впливу, однак пропонують різні інтерпретації механізму її дії.

Виокремлюючи сутнісні характеристики культурної дипломатії як наукової категорії, варто зупинитися на її відмінних властивостях. Вона є формою «м'якої

сили» і, на відміну від «жорсткої», апелює до переконання, а не до примусу чи тиску. До того ж культурна дипломатія орієнтована на довгострокові результати, формування стійкого позитивного образу держави, а не на короткострокові інформаційні ефекти. Окремо слід зауважити, що культурна дипломатія є принципово публічною у своїй природі. Її аудиторією є суспільство іноземної країни, а не лише її уряд. Культурна дипломатія передбачає використання культурного потенціалу країни (мистецтва, науки, освіти, гастрономії, спорту, мови) як ресурсу впливу. Зазначимо, що ефективна культурна дипломатія вимагає інституційної підтримки та системного підходу з боку держави, а не лише ситуативних культурних обмінів. Саме згадані характеристики і відрізняють культурну дипломатію від стихійних культурних контактів між народами, надаючи їй статус цілеспрямованої зовнішньополітичної практики (див. Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз наукових підходів до визначення поняття «культурна дипломатія»

Автор / джерело	Визначення / позиція	Теоретична традиція
Ф. Баргурн	Маніпулювання культурними матеріалами та кадрами з пропагандистською метою	Реалістська парадигма
М. Каммінгс	Обмін ідеями, інформацією, цінностями, традиціями між народами з метою взаєморозуміння	Ліберальний інтернаціоналізм
Дж. Най	Культура як ресурс «м'якої сили», інструмент переконання без примусу	Неолібералізм
С. Марк	Використання культури держави на підтримання її зовнішньополітичних цілей	Інституціоналізм
К. Баунд та ін.	Вужче поняття в межах публічної дипломатії; охоплює мистецтво, науку, спорт, спадщину	Конструктивізм
О. Розумна	Політика, спрямована на формування та корекцію уявлень про країну, з залученням культурного потенціалу	Прагматизм
В. Матвієнко, Т. Шинкаренко	Особлива сфера дипломатичної діяльності, що поєднує досягнення зовнішньополітичних цілей та розвиток міжкультурного діалогу	Синтетичний підхід
С. Гололобов	Один із найважливіших інструментів «м'якої сили» держав у контексті міжнаціональної взаємодії	Неолібералізм / державний менеджмент

К. Відімска, Ю. Тарасюк	Практика використання культурних виразів та мистецтва як засобу міжнародного спілкування між культурами та народами	Комунікативний підхід
----------------------------	---	-----------------------

Джерело: сформовано самостійно автором на основі [37, 45, 68, 62, 43, 22, 8, 58]

За результатами здійсненої автором систематизації можна стверджувати, що попри термінологічну варіативність науковці сходяться на трьох основних аспектах (культурний ресурс як засіб, зовнішньополітична або комунікативна мета та суб'єкт - держава або пов'язані з нею актори). Згадані три складові утворюють концептуальне ядро культурної дипломатії і становлять операційну основу для подальшого дослідження. Узагальнення наявних підходів дозволяє зробити висновок, що культурна дипломатія є видом публічної дипломатії та формою «м'якої сили», яка реалізується через цілеспрямоване використання державою культурних ресурсів у міжнародному середовищі з метою формування позитивного іміджу, встановлення взаєморозуміння та досягнення зовнішньополітичних цілей. Вона відрізняється від пропаганди орієнтацією на діалог; від публічної дипломатії в цілому культурною, а не інформаційною або медійною домінантою; від культурних відносин наявністю чіткого інструментального та зовнішньополітичного виміру.

1.2. Механізми, актори та комунікативні моделі культурної дипломатії в міжнародних відносинах

Розгляд культурної дипломатії як практичного феномену неминує ставить питання про те, хто є її суб'єктами, які механізми вона задіює та які комунікативні моделі лежать в основі її реалізації. Відповіді на згадані питання виходять за межі суто термінологічних дискусій і торкаються системи міжнародних відносин у культурному вимірі. Слід зазначити, що зі зростанням кількості акторів міжкультурного обміну, швидким розвитком форм, моделей і засобів культурної дипломатії коло її учасників суттєво розширилось у порівнянні з класичним урядоцентричним уявленням. Аналізуючи суб'єктний склад культурної дипломатії, науковці виділяють державних і недержавних акторів, взаємодія яких утворює складну мережеву структуру. До першої категорії належать міністерства

закордонних справ та їх закордонні установи, спеціалізовані державні культурні агенції, профільні департаменти публічної та культурної дипломатії. Недержавні актори включають культурні організації та фонди, університети й науково-дослідні центри, неурядові організації, діаспорні спільноти, митців та культурних діячів, представників бізнесу та медіа. Зарубіжний дослідник Н. Калл виокремлює п'ять складових сучасної публічної дипломатії, що структурують роль різних акторів: культурна дипломатія; активне сприйняття інформації; відстоювання позиції; міжнаціональні зв'язки; міжнародне телерадіомовлення [42]. Відповідно до цієї класифікації, культурна дипломатія є одним із кількох рівноцінних аспектів публічного дипломатичного процесу, у межах якого кожен актор займає свою нішу. Важливим є питання про співвідношення державних і недержавних суб'єктів у реалізації культурної дипломатії. Американський науковець Ф. Тейлор вважає культурну дипломатію «політичною діяльністю, яка служить національним інтересам під прикриттям культури», виділяючи при цьому довгострокові елементи м'якої сили (культурні та освітні обміни, формування довіри) і короткострокові (поширення інформації через медіа) [76]. Практика ж свідчить, що найбільш ефективні системи культурної дипломатії поєднують державне фінансування та стратегічну орієнтацію з операційною незалежністю інституцій-виконавців (саме така модель втілена у діяльності Британської ради, Гете-Інституту чи Французького інституту). Відповідно, питання «хто є актором» нерозривно пов'язане з питанням про ступінь інституційної автономії виконавців культурних програм.

Механізми реалізації культурної дипломатії прийнято поділяти на традиційні та інноваційні, хоча на практиці вони рідко застосовуються ізольовано. Як зазначають В. М. Ємельянов і С. М. Гололобов, механізми культурної дипломатії охоплюють багато різних інструментів і методів, спрямованих на представлення культурних цінностей держави [27]. До традиційних механізмів із глибоким історичним корінням належать, зокрема, організація культурних обмінів між країнами (академічних, мистецьких, наукових); проведення виставок, фестивалів, конкурсів і кінопоказів;

функціонування культурних центрів та інститутів за кордоном; підтримка освітніх програм та вивчення мови; театральні, музичні й танцювальні гастролі; книжкові та видавничі програми. Згадані підходи, попри свою відносну консервативність, зберігають ефективність у побудові тривалих відносин та формуванні сталих асоціацій із країною походження. Традиційна дипломатія театального мистецтва, для прикладу, має очевидне підтвердження у практиці УРСР, коли першими закордонними гастрольми театру ім. І. Франка 1945 р. у Югославії було досягнуто конкретних іміджевих ефектів попри ідеологічний контекст [63]. Інноваційні механізми культурної дипломатії пов'язані з цифровізацією, що відкрила принципово нові можливості для охоплення аудиторій. Цифрова культурна дипломатія охоплює створення віртуальних платформ для культурного обміну, застосування соціальних медіа для взаємодії з аудиторіями, розробку мобільних додатків та інших цифрових інструментів. Зазначені формати надають можливості для залучення ширшої аудиторії, зменшення витрат на організацію заходів і покращення здатності адаптуватись до змін міжнародного середовища. До інноваційних інструментів також можна віднести штучний інтелект для персоналізованих культурних комунікацій, гейміфікацію освітніх програм, культурні стрімінгові платформи, візуальний контент у соціальних мережах як засіб публічної дипломатії [3].

Системний підхід до механізмів культурної дипломатії передбачає виділення форм активності та рівнів, на яких вона відбувається. Основними елементами сучасної культурної дипломатії, за характеристикою В. М. Ємельянова та С. М. Гололобова, є мистецтво, вища освіта, наука, спорт, туризм [27]. Дипломатам слід опиратися на знайомі і популярні символи, зокрема масову культуру та традиційні культурні аспекти, які вже популярні за кордоном. В умовах обмежених ресурсів знання того, які елементи національної культури вже мають резонанс за кордоном, є конкурентною перевагою. Організація культурної присутності за кордоном та популяризація культурної спадщини переслідує кілька взаємопов'язаних цілей, зокрема, створення «сприятливого клімату» для реалізації зовнішньополітичних ініціатив, закріплення місця країни у

міжнародній ієрархії відповідно до її геополітичного статусу, формування позитивного образу країни та розширення кола симпатиків.

Комунікативні моделі культурної дипломатії становлять окремий предмет теоретичного аналізу. Принципова відмінність між ними полягає у характері комунікативного потоку та передбачуваній ролі отримувача. Як зазначає О. Розумна, культурна дипломатія може бути двостороннім та одностороннім рухом. У першому випадку йдеться про модель діалогу, де обидві країни рівною мірою є і відправниками, і отримувачами культурних меседжів (взаємовигідний обмін митцями, студентами, науковцями, культурними продуктами). У другому випадку можна говорити про модель проєкції, у межах якої одна країна цілеспрямовано транслює власний культурний наратив, формуючи уявлення іноземної аудиторії без очікування симетричної відповіді. Обидві моделі законні і практикуються, однак мають різні ефекти. Для прикладу, перша модель спрямована на формування довгострокової взаємної прихильності, друга, у свою чергу, сприяє швидшому впровадженню конкретних наративів, але менш стійка до протидії [22]. У зв'язку з питанням про моделі культурної дипломатії необхідно зупинитися на організаційних моделях її інституційного забезпечення, що мають пряме значення для розуміння сучасної практики. За результатами порівняльного аналізу, здійсненого автором, можна стверджувати, що існує принаймні три базових моделі. Централізована модель передбачає пряме державне управління культурними програмами через МЗС та культурні центри при посольствах. Згаданий підхід характерний для Франції, де Міністерство Європи та закордонних справ відіграє центральну роль у просуванні французького кіно, книги, аудіовізуального контенту за кордоном. Перевагою цієї моделі є стратегічна цілісність і можливість довгострокового планування. Однак справедливо зазначити також і про недоліки у вигляді бюрократизації та низької залученості приватного сектора. Децентралізована модель, втілена насамперед у британському та німецькому досвіді, передбачає делегування виконавських функцій відносно автономним інституціям. Британська рада офіційно не входить до структури Форін-Офісу, а Гете-Інститут, заснований 1951 р. як

правонаступник Німецької академії 1925 р. і нині налічує понад 149 відділень у 91 країні світу, зберігає значну свободу дій в межах стратегічних орієнтирів, погоджених із МЗС ФРН [9].

Змішана, або децентралізована-координована модель поєднує державне фінансування та стратегічну орієнтацію з делегуванням виконання неурядовим структурам. У ФРН Генеральний директорат із культури та комунікації, що функціонує з 2007 р. у структурі МЗС, координує діяльність партнерських організацій (Гете-Інституту, Академічної служби обмінів (DAAD), Фонду Гумбольдта) при щорічному бюджеті близько 1 млрд євро, що становить майже чверть бюджету Федерального міністерства закордонних справ. Згадана модель дозволяє уникнути надмірної політизації культурних програм, що є принципово важливим для збереження довіри іноземних аудиторій. Культурна дипломатія Німеччини показово демонструє, як поняття «третього стовпа» зовнішньої політики поряд із класичною дипломатією та економікою, запропоноване за канцлерства В. Брандта, може перетворитись на сталу стратегічну парадигму [9].

Питання про ефективність різних комунікативних і організаційних моделей залишається відкритим, оскільки вимірювання результатів культурної дипломатії є методологічно складним завданням. Як слушно зауважує дослідниця О. Розумна, культурна дипломатія - це «обмін думками, інформацією, творами мистецтва та іншими аспектами культури між державами та їх народами», і вплив такого обміну на суспільну думку може виявлятися через роки і десятиліття. Водночас розмивання поняття ризикує призвести до популістської риторики та політичних маніпуляцій, що унеможлиблює будь-яку серйозну оцінку ефективності [22]. Тому зазначене питання є особливо актуальним для молодих демократій, зокрема України, яка лише нещодавно перейшла від ситуативних культурних контактів до системної інституційної розбудови. За результатами аналізу автором різних механізмів культурної дипломатії у зарубіжних державах автором систематизовано порівняльну характеристику (див. Таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика механізмів культурної дипломатії

Тип механізму	Інструменти / форми	Часовий горизонт ефекту	Приклади практик
Традиційні механізми	Культурні обміни, виставки, фестивалі, гастролі, освітні програми, культурні центри за кордоном	Довгостроковий (роки/десятиліття)	Гастролі театру ім. Франка (1945), програми Гете-Інституту, Британська рада
Інформаційно-медійні механізми	Міжнародне теле- та радіомовлення, преса, видавничі програми, переклади	Середньостроковий (місяці/роки)	Deutsche Welle, BBC World Service, програма перекладів «Translate Ukraine»
Освітньо-академічні механізми	Обмін студентами та вченими, спільні дослідження, стипендійні програми, кафедри країнознавства за кордоном	Довгостроковий (роки/десятиліття)	DAAD, Фулбрайт, стипендії Гумбольдта, Гарвардський українськомовний інститут
Цифрові / інноваційні механізми	Соціальні медіа, віртуальні платформи, онлайн-виставки, мобільні додатки, стрімінговий контент	Короткостроковий (тижні/місяці)	#SelfieWithFlag, цифрова дипломатія МЗС України, Ukraine UA у Facebook
Гуманітарно-діаспорні механізми	Взаємодія з діаспорою, підтримка культурних спільнот за кордоном, мовні програми	Довгостроковий	Програма «Global Ukraine», Канадський інститут українських студій

Джерело: сформовано самостійно автором на основі власного дослідження

Слід зауважити, що різні механізми культурної дипломатії доповнюють одне одного в часовому і аудиторному аспектах. Ефективна система культурної дипломатії поєднує всі згадані рівні в єдину стратегію, у межах якої довгострокові освітні та культурні обміни формують фундаментальну прихильність, медійні інструменти підтримують поточний імідж, а цифрові інструменти забезпечують оперативну реакцію на кризові ситуації. Досвід провідних держав показує, що саме така комплексність визначає результативність національної системи культурної дипломатії. Актуальною

теоретичною проблемою є питання про розмежування культурної дипломатії та культурної пропаганди. Якщо пропаганда є монологічним комунікативним впливом, то публічна й культурна дипломатія передбачають діалогічність та інтерактивність. Г. Лассвелл характеризував пропаганду як керування колективними настановами за допомогою маніпуляції значимими символами, тоді як культурна дипломатія більше зосереджується на органічно привабливих культурних цінностях і не потребує маніпулятивної надбудови [61]. Наявна відмінність є теоретично та практично важливою, адже довіра, яку формує культурна дипломатія, будується саме на сприйнятті її як автентичної діяльності.

Підсумовуючи, коло суб'єктів культурної дипломатії давно вийшло за межі суто урядових структур. Сьогодні поряд із міністерствами закордонних справ вагому роль відіграють культурні інституції, НУО, діаспора та самі митці. Саме взаємодія між низкою акторів визначає якість і охоплення культурної присутності держави за кордоном. Механізми культурної дипломатії (традиційні та цифрові) не конкурують між собою, а, радше, взаємодоповнюються. До того ж, порівняння французької, британської та німецької моделей показує, що жодна з них не є універсальною. Значно важливіше знайти баланс між державним стратегічним контролем та реальною незалежністю культурних установ, оскільки саме ця незалежність дозволяє іноземним аудиторіям сприймати культурні програми як щирі, а не як інструмент пропаганди. Зауважимо, що принципова різниця між культурною дипломатією і пропагандою полягає в тому, що перша будується на діалозі та автентичності, а тому формує стійкіший і довготривалий вплив на міжнародний імідж держави.

Висновки до розділу 1

Отже, культурна дипломатія є сформованою науковою категорією зі складеною дефінітивною традицією, що бере початок від праць Ф. Баргурна та Е. Гейга і набула концептуальної завершеності завдяки розробці Дж. Наєм концепції «м'якої сили» та численним дефінітивним спробам, з яких найширшого наукового визнання здобула версія М. Каммінгса. Попри термінологічну варіативність дефініцій, які пропонуються різними науковцями, ядром поняття залишається тріада «культурний ресурс — комунікативна дія — зовнішньополітичний ефект». Культурна дипломатія є видом публічної дипломатії та водночас формою «м'якої сили», що відрізняється від суміжних явищ (пропаганди і культурних відносин) своєю діалогічною або цілеспрямовано проєктуючою природою, орієнтацією на іноземну громадськість та наявністю інституційного каркасу. Теоретична дискусія між неоліберальним і конструктивістським підходами не знімає практичного консенсусу щодо інструментальної ефективності культурної дипломатії. Механізми культурної дипломатії охоплюють традиційні (культурні обміни, фестивалі, культурні центри) та інноваційні (цифрові технології, соціальні медіа) форми, які ефективно функціонують у поєднанні, а не взаємовиключно. Аналіз провідних моделей (французької централізованої, британської та німецької децентралізованих) свідчить, що успіх визначається не конкретним типом моделі, а системністю підходу, достатністю фінансування та здатністю зберігати баланс між державною стратегічною орієнтацією та операційною незалежністю виконавців.

РОЗДІЛ 2 ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

2.1. Державні інституції та нормативно-правова база культурної дипломатії України

Формування системної державної культурної дипломатії України відбувалося нерівномірно і значною мірою визначалось загальним контекстом розвитку зовнішньої політики держави. На думку Ю. П. Мателешка, протягом більшої частини незалежного існування культурна дипломатія України не стала частиною цілеспрямованої й системної державної політики. Культурно-інформаційні центри при закордонних місіях не змогли стати ефективними інституціями просування української культури у світі [10]. Системні риси сфера почала набувати починаючи з 2016 р., коли в МЗС України в межах Управління публічної дипломатії було утворено відповідний підрозділ із культурної дипломатії. Процес інституційного становлення відбувався паралельно із законодавчим оформленням сфери.

Нормативно-правова база культурної дипломатії України є комплексною, але не має єдиного спеціального закону чи кодифікованого документа. Вона формується з кількох рівнів регулювання, зокрема, конституційних засад, базових галузевих законів, підзаконних актів і стратегічних документів. Фундаментальним для культурного виміру зовнішньої діяльності держави є Закон України «Про культуру» від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI (із змінами), відповідно до ст. 34 якого держава піклується про задоволення національно-культурних потреб українців, які проживають за межами України, зокрема шляхом сприяння проведенню культурно-мистецьких заходів за кордоном, відкриттю та діяльності українських національних культурних центрів та національних освітніх закладів в інших країнах. Цим же законом, згідно з ч. 2 ст. 2, регулюється діяльність у сфері міжнародних культурних зв'язків, а також переміщення культурних цінностей через державний кордон, що становить нормативну основу для культурних обмінів, здійснюваних у рамках культурної

дипломатії. Згідно з ч. 2 ст. 33 Закону про культуру, заклади культури, незалежно від підпорядкування та форми власності, мають право самостійно укладати договори про форми співробітництва у сфері культури з іноземними партнерами. Згадані положення відкривають правовий простір для недержавних акторів культурної дипломатії [15].

Основним документом, що визначає організаційну структуру і принципи функціонування органів, через які реалізується культурна дипломатія, є Закон України «Про дипломатичну службу» від 7 червня 2018 р. № 2449-VIII (із змінами, редакція від 15.11.2024). Відповідно до ст. 1 цього Закону, дипломатична служба — це державна служба особливого характеру, що полягає у професійній діяльності посадових осіб, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин. Закон встановлює правові засади організації дипломатичної служби як складової частини державної служби та визначає порядок її проходження. Стаття 3 Закону визначає правову основу дипломатичної служби, яку становлять Конституція України, чинні міжнародні договори, цей та інші закони, акти Президента та Кабінету Міністрів [13]. Відповідно, можна стверджувати, що культурна дипломатія є законодавчо вбудованою у систему дипломатичної служби і здійснюється, зокрема, через дипломатичний персонал, уповноважений на гуманітарні та культурні питання.

Поряд із загальними законами важливу роль у формуванні нормативної бази відіграє Закон України «Про Український культурний фонд» від 23 березня 2017 р. № 1976-VIII (із змінами, редакція від 30.08.2025). Згідно зі ст. 1 цього Закону, Український культурний фонд є бюджетною установою, що виконує спеціальні функції щодо сприяння національно-культурному розвитку України; діяльність фонду спрямовується і координується центральним органом виконавчої влади у сфері культури та мистецтв. Мета створення фонду, сформульована у преамбулі Закону і охоплює сприяння розвитку культури та мистецтв України, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, підтримка

культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір [19]. Зауважимо, що остання цільова ознака має безпосереднє відношення до культурної дипломатії, адже саме через грантові програми Українського культурного фонду фінансуються чимало проєктів з міжнародного просування культури. Основним документом, що безпосередньо заснував провідну інституцію культурної дипломатії України, є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 р. № 430-р «Про утворення державної установи Український інститут» [20]. Слід зазначити, що рішення Уряду про заснування цієї установи стало відповіддю на запит, що виник ще в середині 2010-х рр., коли в наукових і експертних колах тривала дискусія щодо необхідності інституції, яка б цілеспрямовано просувала Україну в світі за зразком Британської ради, Гете-Інституту, Польського інституту, Чеського центру, Австрійського культурного форуму або Американського простору. Утворення Українського інституту за зразком таких інституцій передбачало, за характеристикою В. В. Петрова, зміцнення можливостей України у сфері публічної дипломатії. Як зазначав тодішній Міністр закордонних справ П. Клімкін під час презентації інституту, метою його створення є просування України за кордоном і зростання довіри до нашої держави в міжнародному інтелектуальному та культурному середовищі [11].

Відповідно до Статуту Українського інституту, затвердженого наказом Міністра закордонних справ України від 28 лютого 2018 р. № 103, метою діяльності установи є «покращення розуміння та сприйняття України та українців у світі, формування позитивного іміджу нашої держави за кордоном». Інститут має право створювати закордонні філії відповідно до Положення, що затверджує МЗС. Керівництво здійснюється генеральним директором, що призначається за результатами публічного і відкритого конкурсу та наказом МЗС.

До складу керівництва входять також виконавчий директор і їх заступники. Для здійснення нагляду за діяльністю Інституту, визначення пріоритетів, управління майном і контролю за дотриманням Статуту створюється Наглядова рада у складі від 11 до 13 авторитетних українських та іноземних громадських і

культурних діячів, призначених на 3 роки [65]. Зауважимо, що така структура нагляду відтворює модель, поширену серед провідних європейських культурних інституцій. Попри те що Розпорядження КМУ про утворення Українського інституту датоване 2017 р., першим повноцінним роком його діяльності фактично став 2019 р. Після того, як було завершено конкурс на посаду очільника, зібрано команду і прийнято базові нормативні акти. Задля забезпечення повноцінного функціонування установи Кабінет Міністрів 5 червня 2019 р. ухвалив Постанову № 471 «Деякі питання функціонування державної установи Український інститут» та Постанову № 511 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації заходів і проектів Українського інституту». Зазначені документи визначили фінансово-правовий механізм роботи установи [4, 5]. Одразу після початку роботи, 2019 р., команда Інституту реалізувала 84 проекти у 12 країнах (Австрії, Великій Британії, Іспанії, Італії, Литві, Німеччині, Польщі, США, Україні, Франції, Чехії та Нідерландах). Більшість заходів (77 із 84) було проведено в другому півріччі. Інститут залучив близько 100 тис. учасників та охопив понад 10 млн контактів через медіа та соціальні мережі [96].

Важливою складовою інституційної системи слугує також і Департамент комунікації та публічної дипломатії МЗС України, що виник унаслідок послідовного організаційного вдосконалення (від Управління публічної дипломатії (2015) через Директорат і Департамент публічної дипломатії до нинішньої форми (2020)). У межах компетенції цього підрозділу забезпечується взаємодія у сфері публічної дипломатії з іншими структурними підрозділами центрального апарату МЗС, представництвами на території України, закордонними дипломатичними установами, Громадською радою при МЗС, Українським інститутом і його наглядовою радою, відповідними органами державної влади, недержавними установами й громадськими організаціями. Основними завданнями Департаменту є забезпечення комунікації МЗС зі ЗМІ; інформаційне висвітлення діяльності МЗС у вітчизняному й іноземному інформаційних просторах; розроблення та реалізування Стратегії публічної

дипломатії; підготовка пропозицій щодо заходів протидії інформаційним кампаніям проти України; реалізація проєктів цифрової дипломатії; ведення сторінок МЗС у соціальних мережах. Власне культурне ядро публічної дипломатії МЗС утворює активна підтримка реалізації культурних проєктів за кордоном спільно з іноземними державними установами і НУО [26].

Нормативне підґрунтя культурної дипломатії доповнюється низкою стратегічних документів. Діяльність України у сфері культурної дипломатії засновано на таких актах, як Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [14], Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [18], Доктрина інформаційної безпеки України [16], Програма діяльності КМУ [21], Меморандум про співпрацю між КМУ та Світовим конгресом українців [25]. Наявна система документів дає підстави стверджувати, що культурна дипломатія виступає частиною ширшої системи стратегічних комунікацій держави, хоча на рівні спеціального закону (на відміну від дипломатичної служби чи культурного фонду) вона законодавчо поки не зафіксована.

Відсутність спеціального базового закону, присвяченого культурній дипломатії, все ж залишається системним недоліком нормативно-правової бази. Як зазначає Ю. П. Мателешко, для стабільного розвитку вітчизняної культурної дипломатії необхідно закріпити цей напрям зовнішньої політики у базовому законодавстві України. Відповідне правове закріплення надало б сфері більшої інституційної стабільності, визначеності фінансування та захисту від ситуаційних зміщень у пріоритетах виконавчої влади. Наявна фрагментованість нормативної бази призводить до того, що культурна дипломатія фактично реалізується через «щілини» між нормами Закону про культуру, Закону про дипломатичну службу, установчих документів конкретних інституцій та підзаконних актів, а не через єдину правову рамку [10].

Окрему позицію в системі інституційного забезпечення займає Український культурний фонд, що розпочав діяльність у 2017 р. і набув юридичного оформлення через спеціальний закон. На відміну від Українського

інституту, підпорядкованого МЗС, УКФ функціонує у сфері управління Міністерства культури (нині Міністерства культури та стратегічних комунікацій).

Наявна інституційна дуальність є важливою особливістю вітчизняної моделі культурної дипломатії. МЗС через Український інститут відповідає за зовнішньополітичне просування культури та проєктну дипломатію, тоді як Міністерство культури через УКФ підтримує розвиток культури та мистецтв і сприяє інтеграції українського культурного продукту у світовий простір. Аналізуючи розподіл функцій, погоджуємось із позицією дослідниці О. Розумної, яка зазначає, що без координації між цими двома центрами прийняття рішень культурна дипломатія ризикує залишатися несистемною, оскільки зусилля різних відомств можуть дублюватися або не мати стратегічної синергії [22]. Система інституційного забезпечення культурної дипломатії включає також ряд допоміжних структур. Зокрема, у 2014 р. в Україні було засновано Український інститут національної пам'яті, який реалізує окремий аспект культурної дипломатії (збереження і поширення інформації про трагічні сторінки вітчизняної історії, зокрема Голодомор, у міжнародному просторі). Академічні обміни координує Державний центр міжнародної освіти, заснований у 2003 р. У 2016 р. з'явився Український інститут книги - установа, орієнтована на підтримку книговидання й просування вітчизняної літератури за кордоном, зокрема через програму перекладів «Translate Ukraine». Усі згадані структури утворюють складну систему культурної дипломатії, де МЗС виконує координаційні функції, але не є єдиним центром стратегічного планування (див. Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Система державних інституцій культурної дипломатії України

Інституція	Правова основа	Підпорядкування	Основні функції у сфері культ. дипломатії
МЗС України / Департамент комунікацій та публічної дипломатії	Закон «Про дипломатичну службу» № 2449-VIII (2018)	Кабінет Міністрів України	Стратегічна координація публічної дипломатії, реалізація культурних проєктів за кордоном, цифрова дипломатія, взаємодія з Укр. інститутом
Державна установа	Розпорядження КМУ № 430-р від 21.06.2017;	МЗС України	Проєктна культурна дипломатія, презентація України за кордоном,

«Український інститут»	Постанова КМУ № 471 від 05.06.2019		програми культурних обмінів, формування позитивного іміджу
Український культурний фонд	Закон «Про Укр. культурний фонд» № 1976-VIII від 23.03.2017 (ред. 30.08.2025)	Міністерство культури та стратегічних комунікацій	Грантова підтримка культурних проєктів, інтеграція укр. культури у світовий простір, розвиток культурного розмаїття
Українська інститут книги	Підзаконні акти, рішення КМУ 2016 р.	Міністерство культури та стратегічних комунікацій	Підтримка книговидавництва, програма перекладів «Translate Ukraine», представлення України на міжнар. книжкових виставках
Укр. інститут нац. пам'яті	Указ Президента, 2014 р.	Кабінет Міністрів України	Популяризація укр. історичного наративу за кордоном (Голодомор, II світова війна, окупація Криму)
Культурно-інформаційні центри при ЗДУ	Указ Президента України від 20.02.2006 р. № 142/2006	МЗС України / конкретні посольства	Безпосередня культурна діяльність за кордоном, мовні та культурні програми, взаємодія з місцевими аудиторіями
Державний центр міжнародної освіти	Підзаконні акти 2003 р.	Міністерство освіти і науки України	Координація академічних обмінів, залучення іноземних студентів до вищих навчальних закладів України

Джерело: сформовано самостійно автором на основі власного дослідження

Вітчизняна система культурної дипломатії є розгалуженою і залучає кількох ключових гравців. Показово, що центральне місце займає МЗС як координатор, хоча функції безпосередньої реалізації розподілені між кількома спеціалізованими установами. Таке розподілення відповідає найкращим міжнародним практикам, однак вимагає від держави чіткого механізму координації, аби уникнути дублювання і сформувати цілісний стратегічний вектор. Окремої уваги заслуговує питання міжнародного нормативного контексту, в якому функціонує культурна дипломатія України. Важливим орієнтиром є Конвенція ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїтості форм культурного самовираження, до якої приєдналися Україна та ЄС, що визначає на міжнародному рівні культурний вимір у відносинах між державами [6]. Саме Конвенція ЮНЕСКО зафіксувала, що Євросоюз на документальному рівні

закріпив культурний аспект у відносинах з іншими країнами, що робить культурну дипломатію національним питанням та частиною ширшого процесу культурної інтеграції. Для України в умовах євроінтеграційного курсу відповідність цим стандартам має додаткове стратегічне значення.

Завершуючи розгляд нормативно-правової бази та інституційного забезпечення культурної дипломатії України, варто охарактеризувати загальну тенденцію її розвитку. Якщо до 2014 р. культурна дипломатія існувала переважно як ситуативна практика без системної інституційної підтримки, то в наступному десятилітті відбулась суттєва структурна трансформація. Зокрема, протягом цього періоду утворено профільний підрозділ у МЗС, засновано Український інститут книги, прийнято закон про УКФ, утворено Український інститут і забезпечено його повноцінний запуск (2019). Наявні інституційні зміни відповіли на запит, сформований подіями Революції Гідності та початком збройного конфлікту на сході України, коли потреба в ефективній культурній дипломатії набула гострого практичного виміру. Водночас стратегічний вектор, правова кодифікація та фінансова достатність системи залишаються предметом подальшого вдосконалення.

2.2. Основні напрями культурно-дипломатичної діяльності України на міжнародній арені у 2014–2025 роках

Після 2014 року культурна дипломатія України перестала бути другорядним супровідним елементом зовнішньої політики й набула статусу окремого інструменту міжнародної суб'єктності держави. Ця зміна була зумовлена одночасною дією кількох чинників: наслідками Революції Гідності, російською агресією, потребою у системному спростуванні імперських і пострадянських уявлень про Україну, а також необхідністю вироблення власної мови репрезентації у світі. Показово, що вже у 2015 році в структурі МЗС України було створено самостійний підрозділ публічної дипломатії, а того ж року запуснено міжнародну онлайн кампанію #MyUkraineIs, спрямовану на презентацію України через особисті історії, візуальні образи та цифрову

комунікацію [1, 83]. У стратегії Українського інституту прямо наголошено, що саме події 2013–2014 років, суспільна мобілізація, часткова окупація території України та збройна агресія Російської Федерації стали імпульсом для інституціоналізації культурної дипломатії на державному рівні [75]. Надалі ця логіка була закріплена у Стратегії публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 роки, яка поєднала культурну репрезентацію з наративною політикою, брендом *Ukraine Now* та стратегічними комунікаціями [23]. Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021 також визначив публічну дипломатію як важливий інструмент формування позитивного іміджу України й окремо підкреслив значення діяльності державної установи «Український інститут» для покращення розуміння і сприйняття України у світі [17].

Інституційним ядром культурної дипломатії України у досліджуваний період став Український інститут, заснований урядом у 2017 році та підпорядкований МЗС України [75]. Його модель роботи засвідчила перехід від разових іміджевих акцій до програмного, багаторівневого і довгострокового підходу. У річному звіті за 2021 рік зафіксовано 17 довгострокових програм, 320523 учасники та відвідувачі заходів, 141478 унікальних користувачів сайту, 7927523 потенційні контакти з аудиторією традиційних медіа і 213057483 потенційні контакти в соціальних мережах [31]. У 2022 році, вже в умовах повномасштабної війни, Український інститут реалізував 205 подій і проєктів у 24 країнах, що свідчить не про згортання, а про адаптацію та масштабування культурної присутності України за кордоном [32]. Важливо, що така активність не зводилася лише до символічної солідарності. Вона вибудовувала сталі міжнародні інституційні зв'язки, професійні мережі й канали доступу до музейних, фестивальних, освітніх і видавничих платформ. Саме тому одним із головних напрямів стала підтримка міжнародних виставкових проєктів через програму *Visualise*, яка передбачає спільне програмування, співфінансування та комунікаційну підтримку для виставок за межами України [97]. Додаткового значення набуло розгортання постійної присутності у ключових країнах: у березні 2023 року відкрито представництво у Німеччині, у жовтні 2023 року у

Франції, а у квітні 2025 року розпочало роботу представництво в Нідерландах [50]. Паралельно Український інститут став партнером міжнародної цифрової платформи Google Arts & Culture, що забезпечило нові способи доступу глобальної аудиторії до українського мистецтва й культурної спадщини [93].

Окремим, надзвичайно результативним напрямом стала літературна дипломатія, яка поєднала механізми перекладацької підтримки, міжнародну ярмаркову присутність і символічне визнання перекладачів як агентів зовнішньої культурної політики. Ключовим інструментом тут є державна програма Translate Ukraine Українського інституту книги, започаткована у 2020 році. За офіційними даними, від початку її дії було опубліковано 326 перекладів українських книжок різними мовами світу [54]. У 2024 році в межах програми було підтримано 90 проєктів перекладу 25 мовами, а у 2025 році було заплановано переклади українських творів 25 мовами у 28 країнах світу [84, 55]. Ці показники мають не лише кількісне, а й якісне значення, оскільки йдеться про закріплення української присутності в чужомовних книжкових ринках і про перехід від епізодичного інтересу до стійкого включення української літератури у міжнародний культурний обіг. Показовою є й поява премії Drahomán Prize, заснованої у 2020 році Українським інститутом, PEN Ukraine та Українським інститутом книги для перекладачів з української на мови світу [48]. У такий спосіб держава та партнерські інституції почали працювати як і з готовим культурним продуктом, так і з інфраструктурою його міжнародного посередництва. Літературна дипломатія проявилася також у масштабній участі України у книжкових ярмарках. Так, у 2023 році Україна отримала статус почесного гостя Варшавського міжнародного книжкового ярмарку, де Український інститут книги організував національний стенд площею 200 м² за участю 45 видавництв [28]. У контексті воєнного часу це означало не просто презентацію книжок, а символічне визнання української культури як окремого, самодостатнього й легітимного голосу у європейському просторі [48, 28].

Вагомим напрямом культурної дипломатії було міжнародне просування українського аудіовізуального й музичного продукту. Якщо до 2014 року Україна

в цій сфері переважно реагувала на зовнішній попит, то у 2014–2025 роках вона почала вибудовувати власні механізми системної присутності на професійних ринках. Програма proMOTION Українського інституту спрямована на підвищення впізнаваності українського кіно й підтримку його міжнародного просування на кіноринках [71]. Її значення полягає у формуванні професійних компетентностей продюсерів і режисерів, розвитку маркетингових практик і включенні українських фільмів у міжнародні ланцюги фестивального та дистрибуційного обігу. Аналогічну функцію у музичній сфері виконує підтримка української присутності на ключових музичних подіях. У 2022 році Україна вперше була офіційно представлена на WOMEX у Лісабоні, найбільшій міжнародній конференції світової музики, причому програму було організовано за участю Українського інституту [87]. Такий формат роботи важливий тим, що він переміщує українську культуру з периферійної ніші у поле професійного міжнародного обміну, де вирішуються питання програмування фестивалів, турингу, професійних контактів і довготривалого включення у глобальні мережі. У підсумку кіно, музика, перформативні практики та фестивальні формати у воєнний період стали не лише інструментами емоційної солідарності, а й засобами підтвердження модерності, життєздатності та конкурентоспроможності української культури [71, 87].

Не менш суттєвим був академічний, цифровий і деколонізаційний вимір культурної дипломатії. Його логіка полягала у тому, що довготривале міжнародне розуміння України неможливе без зміни рамок знання про неї. Саме з цією метою у 2020 році Український інститут спільно з Українським науковим інститутом Гарвардського університету започаткував платформу *Ukrainica*, що надає доступ до бази українських літературних творів, історичних документів, фільмів та інших першоджерел англійською мовою і водночас містить інструмент для укладання навчальних курсів [57]. Це фактично означало перехід від презентації України як теми окремих акцій до інтеграції українських студій у міжнародну академічну інфраструктуру. Водночас посилювався напрям цифрової культурної дипломатії. За результатами кампанії *Ukraine's Cultural Diplomacy Month 2024* у

Вікіпедії проєкт залучив 200 учасників з різних країн, які поліпшили 425 наявних статей і створили 1260 нових матеріалів 66 мовами [80]. Такі дії мають стратегічну вагу, оскільки вони працюють з пошуковою видимістю, повсякденним інформаційним середовищем і деколонізацією знання про Україну. У тому ж руслі слід розглядати і проєкт Museum Guide on Ukraine, підготовлений у співпраці з ICOM UK, ICOM Ukraine, Museums Association та за підтримки British Council, який орієнтує музейну спільноту на коректне каталогізування, маркування та контекстуалізацію української історії й спадщини [67]. Отже, культурна дипломатія України дедалі виразніше працювала не тільки у сфері подій, а й у сфері епістемічної присутності, змінюючи міжнародні оптики читання української культури [57, 80, 67, 93].

У 2022–2025 роках одним із центральних напрямів стала дипломатія культурної спадщини, тісно пов'язана з міжнародно-правовим захистом, символічним визнанням та післявоєнним відновленням. Символічно важливим кроком стало внесення 1 липня 2022 року культури приготування українського борщу до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребує термінової охорони [30]. Це рішення мало значення не лише для охорони традиції, а й для міжнародного визнання української культурної окремішності в умовах російських спроб привласнення. Ще більш показовим стало внесення історичного центру Одеси до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та одночасно до Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою, у січні 2023 року [69]. ЮНЕСКО при цьому не обмежилася символічним жестом, а забезпечила аварійні заходи, зокрема ремонт ушкоджень у музеях Одеси та обладнання для оцифрування майже 1000 творів мистецтва і документальної колекції Державного архіву Одеської області [69]. Разом з тим масштаби руйнування засвідчили необхідність переходу від охоронної дипломатії до дипломатії відновлення. За оцінкою ЮНЕСКО станом на лютий 2024 року фізичні збитки культурному і туристичному секторам України сягнули майже 3,5 млрд USD, а потреба у відновленні на найближчі 10 років була оцінена майже у 9 млрд USD [91]. Наприкінці 2024 року ЮНЕСКО повідомила також про надання

двом додатковим українським культурним об'єктам статусу «посиленого захисту», що розширило міжнародні механізми охорони української спадщини під час війни [90]. Збереження спадщини стало не периферійним додатком, а одним із ключових фронтів культурної дипломатії України [30, 69, 91, 90].

Ще одним визначальним напрямом було формування міжнародних партнерств, у межах яких українська культура переставала бути лише об'єктом підтримки й ставала співтворцем спільних європейських і трансатлантичних проєктів. Показовою у цьому сенсі стала ініціатива UK/Ukraine Season of Culture, що тривала з червня 2022 року до червня 2023 року і охопила понад 40 проєктів у більш ніж 20 містах Великої Британії [86]. На її основі у подальшому було створено програму UK/UA Creative Partnerships, яка підтримала 14 партнерств між мистецькими організаціями України та Великої Британії [85]. Така співпраця засвідчила зміну самого формату культурної дипломатії: замість односторонньої презентації на перший план вийшло співвиробництво, професійний обмін і конструювання довгих горизонтальних зв'язків. Аналогічна тенденція простежується і в політиці Європейського Союзу. Європейська Комісія зафіксувала у робочій програмі Creative Europe на 2023 рік спеціальну дію обсягом 5 млн € для підтримки українських митців і культурних організацій [49]. У липні 2025 року Комісія повідомила, що сумарна підтримка України у сфері культури з боку ЄС перевищила 50 млн €, а спеціальний пакет підтримки в межах відповідного конкурсу Creative Europe було збільшено до 7 млн € [78, 41]. Отже, до 2025 року культурна дипломатія України дедалі чіткіше інтегрувалася у європейську політику солідарності, відновлення та захисту спільних демократичних цінностей. Це означає, що її головними напрямками були не лише репрезентація власної культури за кордоном, а й вироблення міжнародних коаліцій навколо захисту української культурної спадщини, підтримки креативних індустрій, деколонізації знання та включення України у спільний європейський культурний простір [86, 85, 49, 78, 41].

Таблиця № 2.2.

**Узагальнення основних напрямів культурно-дипломатичної діяльності
України на міжнародній арені у 2014–2025 роках**

Напрямок	Ключові інструменти	Репрезентативні приклади	Узагальнений результат
Інституціоналізація та стратегування	МЗС України, Український інститут, стратегічні документи	створення підрозділу публічної дипломатії у 2015 році, стратегія МЗС на 2021–2025 роки, зовнішньополітична стратегія 2021 року	перехід від епізодичних іміджевих акцій до системної державної політики
Мистецька та виставкова репрезентація	програми Visualise, цифрові платформи, закордонні представництва	співфінансування міжнародних виставок, партнерство з Google Arts & Culture, представництва у Берліні, Парижі та Нідерландах	формування сталої інституційної присутності України у провідних культурних центрах
Літературна дипломатія і переклади	Translate Ukraine, Drahoman Prize, ярмарки	326 опублікованих перекладів від початку програми, 90 книжок 25 мовами у 2024 році, 25 мов у 28 країнах у 2025 році, ярмарок у Варшаві зі стендом 200 м² і 45 видавництвами	розширення доступу іноземних читачів до української літератури та зміцнення перекладацької інфраструктури
Кіно і музика	proMOTION, фестивальні платформи, професійні ринки	програма міжнародного просування кіно, офіційна участь України у WOMEX 2022	включення українського аудіовізуального і музичного продукту у глобальні професійні мережі
Академічний, цифровий і деколонізаційний вимір	Ukrainica, Вікіпедія, музейні інструменти	база першоджерел Ukrainica, 200 учасників, 1260 нових і 425 поліпшених статей 66 мовами у 2024 році, Museum Guide on Ukraine	зміна міжнародних рамок знання про Україну та деколонізація культурних наративів
Захист і міжнародне визнання спадщини	ЮНЕСКО, аварійні заходи, оцифрування, режими захисту	борщ у списку ЮНЕСКО у 2022 році, історичний центр Одеси у списках ЮНЕСКО у 2023 році, майже 1000 оцифрованих творів і документів, збитки 3,5 млрд USD і потреба відновлення майже 9 млрд USD, посилений захист у 2024 році	перетворення культурної спадщини на предмет міжнародної солідарності, правового захисту й політики відновлення

Партнерства з Великою Британією та ЄС	двосторонні сезони, грантові програми, Creative Europe	понад 40 проєктів у більш ніж 20 містах у межах UK/Ukraine Season of Culture, 14 партнерств UK/UA Creative Partnerships, спеціальна дія ЄС на 5 млн € у 2023 році, понад 50 млн € сумарної підтримки культури станом на липень 2025 року, зростання спеціального пакета до 7 млн € у 2025 році	перехід від презентації до співтворення й інтеграції України у європейські культурні механізми
---------------------------------------	--	--	--

Джерело: сформовано самостійно автором на основі власного дослідження.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що у 2014–2025 роках культурна дипломатія України пройшла якісну трансформацію від переважно репрезентаційної моделі до моделі безпеково орієнтованої, інституційно оформленої та мережево організованої зовнішньокультурної політики. Її зміст визначався не лише завданням покращення міжнародного іміджу держави, а передусім потребою утвердити право України на власний голос, власну історію та власну культурну окремішність у глобальному просторі. Саме тому поряд із традиційними інструментами презентації мистецтва, літератури, музики й кіно дедалі важливішими стали деколонізація знання про Україну, захист спадщини, оцифрування культурних ресурсів, академічна присутність і створення стійких інституційних альянсів. Ключовим результатом досліджуваного періоду стало те, що культура вийшла за межі символічної сфери і стала ресурсом міжнародної суб'єктності. Через Український інститут, Translate Ukraine, Drahomán Prize, програми виставкової, книжкової, кінематографічної та музичної присутності Україна почала діяти не як об'єкт зовнішнього спостереження, а як активний виробник смислів і партнер у спільних міжнародних проєктах. При цьому повномасштабна війна не згорнула культурну дипломатію, а радше радикалізувала її функції: вона стала водночас інструментом мобілізації солідарності, протидії російському символічному насильству, адвокації спадщини й механізмом доведення того, що українська культура зберігає

здатність до розвитку навіть в умовах екзистенційної загрози. Водночас зібрані дані показують, що найбільш ефективними виявилися ті напрями, де культурна дипломатія поєднувала символічний, інституційний і практичний виміри. Саме така комбінація простежується у проєктах ЮНЕСКО, у співпраці з British Council, у програмах Європейського Союзу та в механізмах підтримки перекладів і міжнародної мобільності українських культурних акторів.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз інституційного забезпечення та практичної діяльності культурної дипломатії України дозволяє зробити такі висновки. Нормативно-правова база культурної дипломатії України формується з кількох рівнів регулювання, зокрема Закону про культуру, Закону про дипломатичну службу, Закону про Український культурний фонд та установчих документів Українського інституту, однак єдиного спеціального закону про культурну дипломатію досі не прийнято. Інституційним ядром системи став Український інститут, заснований у 2017 році при МЗС, який у поєднанні з Українським інститутом книги, Українським культурним фондом та Департаментом комунікацій і публічної дипломатії МЗС утворює розгалужену, хоча й не завжди достатньо координовану структуру. У 2014–2025 роках культурна дипломатія України пройшла якісну трансформацію від переважно репрезентаційної моделі до безпеково орієнтованої, інституційно оформленої та мережево організованої зовнішньокультурної політики. Основними напрямками стали інституціоналізація і стратегування, літературна дипломатія через програму Translate Ukraine (326 перекладів), мистецька та виставкова репрезентація через програму Visualise, міжнародне просування кіно і музики, академічний та цифровий вимір (платформа Ukraїnica, кампанії у Вікіпедії), дипломатія культурної спадщини через механізми ЮНЕСКО, а також розбудова міжнародних партнерств із Великою Британією та Європейським Союзом. Загальна підтримка ЄС у сфері культури перевищила 50 млн EUR станом на 2025 рік.

РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ТА ЇЇ КОМУНІКАТИВНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

3.1. Трансформація культурно-дипломатичного дискурсу України в період повномасштабного вторгнення 2022–2025 років

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації радикально змінило не лише інтенсивність, а й саму семантичну основу культурної дипломатії України. Якщо до 24 лютого 2022 року міжнародна культурна комунікація України значною мірою орієнтувалася на репрезентацію держави як сучасної європейської країни з багатою історією та динамічним культурним середовищем, то після початку великої війни її дискурс набув виразно екзистенційного характеру. Ключовими стали не стільки мотиви привабливості, скільки мотиви виживання, свободи, гідності, історичної правди та права на окремішність. Символічно цей поворот був зафіксований у формулі «бути сміливими це наш бренд», яку президентська комунікація перетворила на рамку міжнародного пояснення українського досвіду війни [38]. На урядовому рівні ця логіка була підсилена запуском масштабної кампанії української сміливості у квітні 2022 року [70], а вже у лютому 2023 міжнародна кампанія #WhatWeAreFightingFor закріпила наступний етап дискурсивної еволюції, коли світові пропонувалося не просто співчувати Україні, а усвідомити зміст цінностей, за які вона веде боротьбу: землю, сім'ю, свободу, культуру та політичну суб'єктність [64]. Отже, у 2022 році культурна дипломатія України почала функціонувати як мова пояснення війни через культуру, а культура стала каналом політичної аргументації на користь української державності [38, 70, 64].

Перший етап цієї трансформації можна визначити як етап терміновості, свідчення і мобілізації міжнародної солідарності. Дискурс культурної дипломатії вийшов за межі звичного самопредставлення й почав виконувати функцію морального доказу. У 2022 році Український інститут реалізував 205 подій і проєктів у 24 країнах [32], але змістовно ще важливішим стало те, що впродовж року інституція звернулася до понад 600 впливових культурних установ,

фестивалів і міжнародних платформ із закликом припинити співпрацю з Росією [32]. Відповідний публічний заклик #BoycottRussia прямо стверджував, що троп про «велику російську культуру» є небезпечним, оскільки він працює на легітимацію агресії та білення репутації держави агресора [29]. Таким чином український культурно дипломатичний дискурс змінив свою оптику: він уже не лише просував українське мистецтво, а й проблематизував саму політичну роль культури в сучасній війні. У цій самій логіці був побудований проєкт *Postcards from Ukraine*, який міжнародною мовою візуальних свідчень розповідав про руйнування української культурної спадщини. За офіційними підсумками кампанії, вона охопила понад 13 млн осіб у більш ніж 60 країнах, а створена в її межах база даних містила 100 об'єктів культурної спадщини з описом масштабу руйнувань та історичного контексту [66]. Отже, дискурс 2022 року поєднав культурну пам'ять, воєнне свідчення та адвокацію санкційного й морального відмежування від російського культурного простору [32, 29, 66].

Другий важливий зсув полягав у тому, що українська культурна дипломатія почала говорити зі світом не лише мовою втрати, а й мовою історичної тягlosti та цивілізаційної присутності. У грудні 2022 року концерт *Notes from Ukraine* у *Carnegie Hall*, присвячений сторіччю північноамериканської прем'єри «Щедрика», зібрав повну залу у 2800 місць [39]. Принципове значення цього проєкту полягало в тому, що він повертав сучасну воєнну комунікацію до історії української культурної дипломатії початку ХХ століття, коли Українська республіканська капела також виконувала завдання міжнародного утвердження України [39]. В умовах великої війни ця символічна рамка мала особливу вагу: Україна поставала не новим об'єктом співчуття, а історичним суб'єктом, чию культуру намагалися заглушити раніше й намагаються знищити знову. Паралельно проєкт *Culture Fights Back* персоніфікував цей самий дискурс через історії українських митців, які вступили до лав Збройних Сил України. Український інститут наголошував, що йдеться про демонстрацію цілісності суспільства, у якому боротьба за свободу є спільною для представників різних професій [98]. У результаті культурний дипломатичний наратив набув

антропологічної глибини: міжнародній аудиторії показували не абстрактну країну, а конкретних музикантів, письменників, режисерів і танцівників, чия творчість і військова служба формували єдиний образ нації, що чинить опір [39, 98].

У 2023 році культурно дипломатичний дискурс України перейшов від режиму інформаційної терміновості до режиму довшого пояснення. Це чітко видно з річного звіту Українського інституту за 2023 рік, де прямо зафіксовано, що якщо у 2022 році боротьба точилася за короткі наративи, сформовані заголовками й політикою, то у 2023 році Україна потребувала перемоги у площині довгих розмов і глибшого розуміння [33]. Саме тому в дискурсі дедалі більшу роль почали відігравати складніші теми: колоніальна історія, присвоєння української культурної спадщини Росією, місце України в європейській інтелектуальній і мистецькій традиції, а також потреба інституційної присутності за кордоном. Цей поворот супроводжувався і змінами у міжнародному сприйнятті України. За даними Global Soft Power Index 2023, Україна піднялася на 37 місце зі 121, а за показником впливу увійшла до двадцятки найвпливовіших країн світу; показник упізнаваності країни зріс до 14 місця [88]. Важливо, що такі результати офіційно пов'язувалися з успішним поєднанням внутрішніх і зовнішніх дипломатичних комунікацій [88]. У тому ж 2023 році були відкриті перші закордонні представництва Українського інституту, спочатку в Німеччині у березні [94], а потім у Франції восени [95]. Отже, дискурс української культурної дипломатії почав відходити від одноразових емоційних звернень до сталої логіки присутності, професійного партнерства і тривалої роботи з інтерпретаційними рамками [33, 88, 94, 95].

У 2024 році ця трансформація вийшла на новий рівень, оскільки до мотивів опору й пояснення додалися мотиви вдячності, співтворення і деколонізації знання. Показовою стала кампанія The Smallest Support, яка поширювала Європою повідомлення подяки українців за зовнішню підтримку. За офіційними даними, візуали кампанії демонструвалися у 21 аеропорту 12 країн, охопили понад 9 млн глядачів у аеропортах, були представлені на акціях у 23 містах 21

країни, а сукупне медійне охоплення перевищило 10 млн контактів [81]. З дискурсивного погляду це означало дуже важливий зсув: Україна переставала постати лише як адресат допомоги й говорила зі світом мовою взаємності та етичного партнерства. Одночасно поглиблювався і деколонізаційний вимір. Кампанія Ukraine's Cultural Diplomacy Month 2024 залучила понад 200 учасників з різних країн, які створили 1260 нових і поліпшили 425 наявних статей про Україну 66 мовами [80]. Museum Guide on Ukraine був спеціально розроблений для музейних і спадщинних інституцій світу з метою включення України у практики деколонізації [67]. Проєкт Assigned Culture для Німеччини та Австрії прямо спрямовувався на протидію російським дезінформаційним наративам і на повернення української культури до європейського контексту як самостійної, а не периферійної традиції [36]. Таким чином у 2024 році культурно дипломатичний дискурс України поєднав моральну подяку союзникам із системною роботою над виправленням західних когнітивних схем щодо України [81, 80, 67, 36].

У 2025 році зазначена еволюція отримала ознаки концептуальної стабілізації. Річний звіт Українського інституту за 2024 рік, оприлюднений у 2025 році, формулював уже не завдання привернути тимчасову увагу до України, а завдання зробити її впізнаваною у світі в значенні стійкого, змістовного і тривалого знання [34]. Це означало остаточний відхід від кризового комунікативного мінімалізму перших місяців війни. На цій основі розбудовувалися інструменти довгого знання про Україну. Дослідження Ukrainian and Crimean Tatar Studies in the World представило інтерактивну мапу більш ніж 190 центрів українських і кримськотатарських студій у понад 30 країнах станом на 2025 рік [92]. П'ятий міжнародний марафон Ukraine's Cultural Diplomacy Month on Wikipedia у 2025 році залучив 153 учасників, які створили 1269 нових і поліпшили 354 наявні статті у 70 мовах [89]. Водночас Міжнародний форум культурної дипломатії 2024 року в Києві, організований Українським інститутом у співпраці з МЗС України, підтвердив, що сама проблематика культурної дипломатії вийшла на рівень щорічного фахового обговорення її майбутнього, викликів і професійних стандартів [79]. Отже, станом на 2025 рік

український дискурс у цій сфері дедалі менше спирався лише на воєнний шок і дедалі більше на інституціоналізоване виробництво знання, професійні мережі й довгі культурні зв'язки [34, 92, 89, 79].

Водночас упродовж 2022, 2023, 2024 і 2025 років особливого значення набув дискурс захисту культурної спадщини, який фактично перетворився на окремий сегмент культурної дипломатії України. У січні 2023 року історичний центр Одеси було внесено одночасно до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та до Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою [69]. У лютому 2024 року ЮНЕСКО оцінила фізичні збитки культурному і туристичному секторам України майже у 3,5 млрд USD, а потребу у відновленні на найближчі 10 років майже у 9 млрд USD [91]. У грудні 2024 року ще два українські культурні об'єкти отримали статус посиленого захисту, при цьому ЮНЕСКО повідомила, що від початку повномасштабної війни вже мобілізувала понад 20 млн USD на підтримку культурних професіоналів, убезпечення колекцій, оцінку збитків і відновлювальні заходи [90]. Ці дані означають, що міжнародне повідомлення України дедалі чіткіше формулювалося не тільки як прохання про політичну солідарність, а і як вимога визнати культурний вимір війни, де руйнування музеїв, архівів, історичних центрів та нематеріальної спадщини становить частину ширшої політики знищення. Саме тому деколонізаційні й антиросійські культурні аргументи систематизувалися також у спеціальних проєктах на кшталт добірки Decolonization, що пріоритизувала українські та інші постколоніальні голоси у переосмисленні російської культури, історії та зовнішньої політики [47]. У 2025 році цей дискурс був підсилений і європейським виміром, адже Європейська Комісія повідомила, що сукупна підтримка України в галузі культури перевищила 50 млн EUR [78]. Отже, культурна дипломатія України дедалі виразніше діяла як дипломатія спадщини, пам'яті та післявоєнного відновлення [69, 91, 90, 47, 78].

У підсумку трансформація культурно дипломатичного дискурсу України в умовах повномасштабного вторгнення може бути описана як перехід від дискурсу позитивного образу до дискурсу ціннісної суб'єктності. У 2022 році він

був дискурсом негайного свідчення і моральної мобілізації. У 2023 році став дискурсом довгого пояснення і глибшого розуміння. У 2024 році розвинувся як дискурс подяки, деколонізації та партнерства. У 2025 році він набув форми сталої міжнародної впізнаваності, заснованої на мережах знання, професійній інфраструктурі й політиці культурного відновлення. Ця еволюція показує, що українська культурна дипломатія в умовах війни не звузилася до пропаганди чи символічного супроводу зовнішньої політики. Навпаки, вона стала одним із механізмів виробництва міжнародного знання про Україну, інструментом етичної легітимації її боротьби та способом перетворення культури на аргумент історичної, політичної й цивілізаційної присутності держави у світі [64, 33, 67, 34, 69, 78].

Таблиця № 3.1.

**Трансформація культурно-дипломатичного дискурсу України в період
повномасштабного вторгнення 2022–2025 років**

Етап	Домінантний дискурсивний фокус	Ключові формули й інструменти	Показові індикатори	Узагальнений ефект
2022 рік	Свідчення, терміновість, моральна мобілізація	кампанії сміливості, #BoycottRussia, Postcards from Ukraine	205 проєктів у 24 країнах; звернення до понад 600 міжнародних інституцій; понад 13 млн охоплення у більш ніж 60 країнах	культура стала інструментом пояснення війни та делегітимації російського культурного впливу
2022 кінець, 2023 рік	Історична тяглість, персоніфікація спротиву, довгі наративи	Notes from Ukraine, Culture Fights Back, перехід до «довгих розмов»	2800 місць у Carnegie Hall; входження України до топ 20 за впливом у Global Soft Power Index 2023	Україна постала як історичний і культурний суб'єкт, а не лише як жертва агресії
2023 рік	Інституційна присутність і професійне партнерство	представництва в Німеччині та Франції	відкриття першого офісу в Берліні у березні 2023 року; відкриття представництва у Франції восени 2023 року	культурна дипломатія перейшла до сталої міжнародної інфраструктури

2024 рік	Вдячність, деколонізація, виправлення когнітивних схем	The Smallest Support, Ukraine's Cultural Diplomacy Month, Museum Guide on Ukraine, Assigned Culture	21 аеропорт у 12 країнах і понад 9 млн глядачів; 1260 нових і 425 поліпшених статей 66 мовами	дискурс України став більш взаємним, деколоніальним і орієнтованим на спільне творення знання
2025 рік	Стійка впізнаваність і знання інфраструктура	Annual Report 2024, мапа українських і кримськотатарських студій, Wikipedia campaign 2025, ICDF 2024	понад 190 центрів у понад 30 країнах; 153 учасники, 1269 нових і 354 поліпшених статті 70 мовами	культурна дипломатія змістилася від кризової видимості до стабільної міжнародної присутності
2023–2025 роки	Дипломатія спадщини, пам'яті та відновлення	рішення ЮНЕСКО щодо Одеси, оцінка збитків, посилений захист, Team Europe	майже 3,5 млрд USD збитків і майже 9 млрд USD потреб на відновлення; понад 50 млн EUR підтримки ЄС	культурна спадщина стала мовою міжнародно правової аргументації, солідарності та відбудови

Джерело: сформовано самостійно автором на основі власного дослідження.

Трансформація культурно дипломатичного дискурсу України у 2022, 2023, 2024 і 2025 роках засвідчила, що в умовах великої війни культура перестала бути лише символічним додатком до зовнішньої політики й перетворилася на спосіб міжнародного доведення української суб'єктності. Найсуттєвіша зміна полягала у переході від моделі позитивного іміджевого позиціонування до моделі ціннісного самовизначення. У 2022 році дискурс був зорієнтований на термінове свідчення про злочин війни, моральну мобілізацію аудиторій та вимогу культурного дистанціювання від Росії. У 2023 році він ускладнився і почав працювати з довгими інтерпретаційними рамками, де Україна пояснювала себе як історичний суб'єкт, а не тимчасовий об'єкт міжнародної уваги.

У 2024 році на передній план вийшли мотиви деколонізації, вдячності партнерам та виправлення західних уявлень про українську культуру, що означало перехід від комунікації прохання до комунікації взаємності та інтелектуального співтворення. У 2025 році ця логіка стабілізувалася у вигляді сталої міжнародної впізнаваності, мереж знання та професійної інфраструктури,

що дає підстави говорити про інституційну зрілість нового українського культурно дипломатичного дискурсу. Не менш важливо, що в цей період культурна дипломатія України поєднала одразу кілька рівнів впливу. На символічному рівні вона виробляла нову мову міжнародного опису України через формули сміливості, свободи, гідності та історичної тяглості. На когнітивному рівні вона коригувала колоніальні й пострадянські схеми сприйняття, повертаючи українським митцям, містам, пам'яткам і традиціям власну назву, контекст і право на окреме місце у світовій культурі. На інституційному рівні вона створювала мережі представництв, академічних центрів, перекладацьких, музейних і цифрових платформ, які здатні підтримувати українську присутність поза межами моменту воєнного шоку. На нормативному рівні вона перетворювала культурну спадщину на предмет міжнародно правового захисту та післявоєнного відновлення, а отже інтегрувала культуру до ширшого поля безпеки й міжнародної відповідальності. Саме тому культурно дипломатичний дискурс України у 2022–2025 роках слід розглядати не як реактивну комунікацію воєнного часу, а як нову довготривалу модель зовнішньокультурної політики, у якій культура стала засобом виробництва міжнародної легітимності, солідарності та знання про Україну.

3.2. Оцінка ефективності культурної дипломатії та її перспективи

Оцінка ефективності культурної дипломатії України потребує ширшого підходу, ніж простий підрахунок кількості проведених подій, публікацій чи інформаційних охоплень. У стратегічних документах МЗС України та Українського інституту результативність цієї сфери пов'язується з формуванням стійкого міжнародного розуміння України, зміною способів її сприйняття за кордоном, розвитком довготривалих інституційних зв'язків, а також із запровадженням системи моніторингу й оцінювання, що дозволяє відстежувати не лише миттєву видимість, а й відкладений ефект культурної присутності [23, 75]. Саме тому ефективність української культурної дипломатії у 2022, 2023, 2024 і 2025 роках доцільно визначати за кількома взаємопов'язаними вимірами:

інституційним, комунікаційним, репутаційним, партнерським, знаннєвим і відновлювальним. За такої оптики українська модель продемонструвала помітні результати, однак водночас виявила і низку системних обмежень, що мають принципове значення для її подальшого розвитку.

На інституційному рівні ефективність культурної дипломатії України слід оцінити як високу, насамперед через здатність не лише зберегти, а й розширити міжнародну присутність у воєнний період. За даними річного звіту Українського інституту, у 2022 році було реалізовано 205 подій і проєктів у 24 країнах [32]. У річному звіті за 2024 рік наголошено, що інституція суттєво збільшила масштаб і географію культурної дипломатії порівняно з попереднім роком [34]. До цього варто додати, що в березні 2023 року було відкрито перше закордонне представництво Українського інституту в Німеччині, у жовтні 2023 року друге у Франції, а у квітні 2025 року почало діяти третє представництво у Нідерландах [50]. Показовим є і те, що Український інститут у 2022 році приєднався до EUNIC як асоційований член, тобто став частиною європейської мережі національних культурних інститутів [50]. Це означає, що українська культурна дипломатія у досліджуваній період діяла вже не тільки як сукупність окремих заходів, а як інституційно впізнавана система міжнародної присутності [32, 34, 50].

Водночас оцінка репутаційної ефективності вимагає більш диференційованих висновків. У 2023 році Україна посіла 37 місце у Global Soft Power Index, увійшла до двадцятки найвпливовіших держав світу за показником впливу та піднялася на 14 місце за рівнем упізнаваності [88]. Однак уже у 2024 році, за даними Brand Finance, вона опустилася на 44 місце, зберігши при цьому позицію вищу, ніж до повномасштабного вторгнення [52]. У 2025 році зниження продовжилося: Україна посіла 46 місце, а показник репутації знизився до 95 місця [53]. Такі коливання свідчать, що культурна дипломатія України виявилася дуже результативною у швидкому приверненні уваги світу до української теми, але підтримання однаково позитивного й стійкого образу в усіх регіонах світу є складнішим завданням. Іншими словами, міжнародна видимість України є безсумнівним досягненням, проте вона не автоматично перетворюється на

довготривалу репутаційну стабільність. Це особливо важливо для оцінки ефективності, адже в умовах війни країна може бути добре знаною, але сприйматися неоднорідно, залежно від політичного контексту, медійного середовища і ступеня включеності конкретного суспільства у європейський безпековий порядок [88, 52, 53].

Секторні результати культурної дипломатії України також дають підстави говорити про суттєву ефективність, особливо там, де комунікаційний ефект поєднувався з формуванням стійкої інфраструктури культурного експорту. У літературній сфері державна програма Translate Ukraine, що діє з 2020 року, забезпечила вихід 326 перекладів українських книжок різними мовами світу [54]. У 2025 році експертна рада програми підтримала 81 проєкт перекладу [55]. У сфері кіно програма proMOTION у 2025 році пройшла вже шостий цикл, а співпрацю Українського інституту з Eurimages було продовжено [72]. У сфері міжінституційного партнерства важливим показником стало продовження UK/Ukraine Season of Culture у форматі UK/UA Creative Partnerships, де з 30 заявок було відібрано 14 партнерств між українськими та британськими культурними організаціями із загальним бюджетом 10 млн грн [60]. Усе це свідчить, що ефективність української культурної дипломатії не зводиться до символічних жестів солідарності. Вона проявляється у здатності створювати механізми перекладу, дистрибуції, копродукції та професійної співпраці, тобто переводити інтерес до України у сталі канали міжнародного культурного обміну [54, 55, 72, 60].

Особливо вагомою слід визнати ефективність цифрового й знаннєвого виміру культурної дипломатії. Кампанія The Smallest Support у 2024 році охопила 21 аеропорт у 12 країнах, понад 9 млн глядачів у аеропортах, 23 міста у 21 країні через публічні акції та понад 10 млн медійних і соціальних контактів [81]. П'ятий міжнародний марафон Ukraine's Cultural Diplomacy Month on Wikipedia у 2025 році залучив 153 учасників, які створили 1269 нових і поліпшили 354 наявні статті 70 мовами [89]. Додатково до цього було підписано угоду про розвиток українських студій у Сорбонні, що мало стратегічне значення для закріплення

України в академічному просторі Франції [51]. Разом з тим дослідження *Ukrainian and Crimean Tatar Studies in the World* показало не лише успіхи, а й обмеження: інтерактивна мапа містить понад 190 центрів у більш ніж 30 країнах, однак сама дослідницька команда окремо вказує на брак фінансування, слабку інституціоналізацію, залежність від окремих дослідників і майже повну відсутність таких центрів у більшості країн Глобального Півдня [92]. Отже, ефективність знаннєвої дипломатії України є очевидною з погляду темпів розширення присутності, але водночас вона залишається вразливою, якщо не буде підтримана довготривалими освітніми, дослідницькими та грантовими механізмами [81, 89, 51, 92].

Значним досягненням культурної дипломатії України стала її здатність перетворювати символічну солідарність на конкретні міжнародні ресурси для збереження спадщини й підтримки культурного сектору. ЮНЕСКО у 2024 році оцінила фізичні збитки культурному і туристичному секторам України майже у 3,5 млрд USD, а потреби на відновлення протягом найближчих 10 років майже у 9 млрд USD [91]. Станом на 25 червня 2025 року ЮНЕСКО верифікувала 501 пошкоджений культурний об'єкт [46]. Європейська Комісія у липні 2025 року повідомила, що загальна підтримка України у сфері культури перевищила 50 млн EUR, а спеціальний пакет *Creative Europe* для 2025 року був збільшений до 7 млн EUR [77]. У жовтні 2025 року Комісія конкретизувала, що в межах цього другого спеціального конкурсу було за контрактовано чотири великі проекти, спрямовані на спільне творення, доступ до культури, інституційну співпрацю та підготовку післявоєнного відновлення культурного сектору [40]. Додатково програма *Culture Moves Europe* з 2022 року підтримала понад 360 українських митців і культурних професіоналів на суму понад 700000 EUR [44]. Це дає підстави стверджувати, що культурна дипломатія України виявилася результативною у ще одному принциповому аспекті, вона навчилася конвертувати міжнародну емоційну підтримку у фінансові, мережеві й програмні ресурси, без яких довгострокове збереження культурного потенціалу було б неможливим [91, 46, 77, 40, 44].

Однак поряд із беззаперечними досягненнями наявні і структурні проблеми, що знижують загальну ефективність культурної дипломатії або принаймні стримують її подальше зростання. По перше, її значна частина все ще залежить від воєнної уваги міжнародних медіа та політичної солідарності, а не від повністю автономного попиту на український культурний продукт. По друге, навіть представництво Українського інституту в Німеччині прямо вказує, що в умовах війни бюджетні ресурси держави пріоритетно спрямовуються на оборону, тому закордонна діяльність значною мірою спирається на партнерства, гранти та публічну і приватну підтримку [50]. По третє, географія української присутності все ще нерівномірна. У звіті за 2023 рік наголошено, що Інститут почав вибудовувати культурну співпрацю з країнами Латинської Америки, Африки на південь від Сахари та Азії, де український наратив був слабко представлений [33]. Водночас саме дослідження українських і кримськотатарських студій демонструє, що у більшості країн Глобального Півдня такі осередки майже відсутні [92]. Тому нинішню ефективність української культурної дипломатії доцільно визначити як високу за параметрами видимості, партнерської мобілізації та символічного впливу, але середню за параметрами фінансової автономності, географічної рівномірності та інституційної сталості [50, 92, 33].

Перспективи розвитку культурної дипломатії України логічно впливають із зазначених сильних і слабких сторін. Першим напрямом має стати географічна диверсифікація. Український інститут уже розпочав у 2024, 2025 роках серію досліджень культурних середовищ Азії, Африки та Латинської Америки [35], а EUNIC Ukraine Fund 2025 прямо передбачив підтримку розширення культурної присутності України у восьми нових пріоритетних країнах [82]. Важливим є і те, що перелік цільових країн програми Visualise станом на 2025 рік охоплює вже не лише Європу та Північну Америку, а й Бразилію, Аргентину, Мексику, Кенію, Нігерію, Індію та Індонезію [97]. Це свідчить, що в перспективі українська культурна дипломатія має перейти від переважно європейської моделі до справді глобальної, з адаптацією наративів до різних історичних контекстів, культурних кодів і типів аудиторій [35, 82, 97].

Другим напрямом розвитку має стати поглиблення інституційної автономії й професіоналізації. Для цього необхідним є стабільне фінансування закордонних представництв, розширення мережі постійної присутності, створення багаторічних програм для перекладу, музейної співпраці, мистецьких резиденцій та українських студій, а також формування більш складної системи оцінювання, яка враховуватиме не лише кількість охоплень, а і якість партнерств, інтенсивність повторної співпраці, сталість академічних результатів та зміну сприйняття України у цільових країнах [23, 75, 50]. У цьому контексті знаковим є Міжнародний форум культурної дипломатії 2025 року, де обговорювалися не тільки поточні практики, а й майбутнє культурної дипломатії, наукова дипломатія та стратегічні перспективи міжнародних культурних відносин [59]. Це свідчить, що сама сфера поступово переходить від режиму кризового реагування до режиму фахового стратегування [23, 75, 59].

Третім напрямом, який матиме визначальний характер, є інтеграція культурної дипломатії у політику післявоєнного відновлення. Європейська Комісія вже вказала на необхідність допомоги у створенні Українського фонду культурної спадщини [77], а профінансовані у 2025 році проєкти Creative Europe прямо орієнтовані на відновлення культурного сектору та доступ до культури і в Україні, і поза її межами [40]. За цих умов культурна дипломатія має дедалі більше виконувати не лише репрезентаційну, а й координаційну функцію, поєднуючи міжнародних донорів, культурні інституції, академічні центри, міста, музеї та професійні мережі навколо спільних програм збереження, реконструкції й нового міжнародного позиціонування України. Отже, перспективи розвитку культурної дипломатії України пов'язані не просто з продовженням уже наявних практик, а з переходом до моделі, у якій культура виступатиме повноправним елементом безпеки, відновлення, європейської інтеграції та довгострокового міжнародного впливу [77, 40, 44, 35, 59].

Таблиця № 3.2.

Оцінка ефективності культурної дипломатії України

Критерій оцінювання	Основні емпіричні індикатори	Оцінка ефективності	Аналітична інтерпретація	Перспективний вектор
Інституційна спроможність	205 подій і проєктів у 24 країнах у 2022 році; розширення масштабу і географії у 2024 році; 3 закордонні представництва станом на 2025 рік	Висока	інституційна присутність не лише збережена, а й розширена в умовах війни	розбудова нових постійних представництв і багаторічне фінансування
Репутаційний ефект	37 місце у Global Soft Power Index 2023, топ 20 за впливом, 14 місце за впізнаваністю; 44 місце у 2024 році; 46 місце у 2025 році	Середня	увага до України висока, але репутаційна стабільність залишається нерівномірною	перехід від кризової видимості до довгого управління образом держави
Культурний експорт і партнерства	326 перекладів у межах Translate Ukraine; 81 переможець програми у 2025 році; шостий цикл proMOTION і продовження співпраці з Eurimages; 14 британсько-українських партнерств	Висока	інтерес до України конвертується у сталі канали перекладу, копродукції та професійної співпраці	розширення експортних програм у літературі, кіно, музиці й візуальному мистецтві
Цифрова та знансєва присутність	понад 9 млн глядачів кампанії The Smallest Support в аеропортах; 1269 нових і 354 поліпшені статті 70 мовами у 2025 році; розвиток українських студій у Сорбонні	Висока	цифрові кампанії й академічні зв'язки змінюють повсякденне знання про Україну	створення довгих освітніх, архівних та інформаційних інфраструктур
Академічна сталість	понад 190 центрів українських і кримськотатарських студій у більш ніж 30 країнах; водночас фіксуються слабка інституціоналізація і дефіцит фінансування	Середня	є помітне зростання мережі, але її сталість ще недостатньо забезпечена	державна й донорська підтримка українських студій за кордоном
Захист спадщини й відновлення	3,5 млрд USD збитків і майже 9 млрд USD потреб відновлення; 501 пошкоджений культурний об'єкт станом на 25.06.2025	Висока в адвокації, середня у відновленні	міжнародне визнання проблеми досягнуто, але масштаби руйнувань	створення Українського фонду культурної спадщини та спеціалізованих

			вимагають довготривало ї координації	механізмів відбудови
Зовнішня ресурсна підтримка	понад 50 млн EUR підтримки ЄС у сфері культури станом на липень 2025 року [77]; 7 млн EUR спеціального пакета Creative Europe у 2025 році; понад 360 підтриманих митців у Culture Moves Europe	Висока	культурна дипломатія здатна конвертувати солідарність у програми, гранти та мобільність	розширення довгих програм співфінансування і відновлення
Географічна диверсифікація	початок досліджень культурних середовищ Азії, Африки та Латинської Америки; підтримка присутності у 8 нових пріоритетних країнах через EUNIC Ukraine Fund; 23 цільові країни у Visualise станом на 2025 рік	Перехідна	Україна виходить за межі європейськог о ядра, але процес ще не завершений	формування глобальної моделі культурної дипломатії з регіонально адапованими наративами

Джерело: сформовано самостійно автором на основі власного дослідження.

Проведена оцінка дає підстави стверджувати, що культурна дипломатія України у 2022 – 2025 роках була загалом ефективною, однак її результативність має нерівномірний і багатовимірний характер. Найпереконливіші результати зафіксовані у сферах міжнародної видимості, партнерської мобілізації, перекладацької підтримки, цифрової присутності та залучення зовнішніх ресурсів для культури і спадщини. Україна змогла не лише втримати культурну присутність під час повномасштабної війни, а й перевести її у більш зрілий формат через закордонні представництва, участь у європейських мережах, нові копродукційні механізми та розвиток українських студій за кордоном. Водночас репутаційна динаміка показує, що висока упізнаваність ще не гарантує стабільного позитивного сприйняття, а тому головним викликом стає перехід від ефекту воєнної уваги до ефекту довготривалої довіри.

Ключова особливість української ситуації полягає в тому, що культурна дипломатія одночасно виконує щонайменше три функції. По перше, вона формує міжнародний образ України як окремого політичного і цивілізаційного суб'єкта.

По друге, вона забезпечує практичну інфраструктуру культурного експорту, академічної присутності й міжінституційної співпраці. По третє, вона стала механізмом адвокації для захисту спадщини та післявоєнного відновлення. Саме поєднання цих функцій і визначає її реальну додану вартість.

Висновки до розділу 3

Аналіз культурної дипломатії України в умовах збройного конфлікту дозволяє констатувати, що у 2022–2025 роках відбулася глибока трансформація її дискурсу та функцій. У 2022 році дискурс був зорієнтований на термінове свідчення, моральну мобілізацію та вимогу культурного дистанціювання від Росії. У 2023 році він перейшов до режиму довгого пояснення та інституційної присутності через відкриття закордонних представництв. У 2024 році на передній план вийшли мотиви деколонізації, вдячності та виправлення західних когнітивних схем. У 2025 році дискурс набув форми сталої міжнародної впізнаваності, заснованої на мережах знання та професійній інфраструктурі.

Оцінка ефективності культурної дипломатії засвідчила її високі показники за параметрами міжнародної видимості, партнерської мобілізації, перекладацької підтримки, цифрової присутності та залучення зовнішніх ресурсів. Україна посіла 37 місце у Global Soft Power Index 2023, хоча у 2024–2025 роках позиція знизилася до 46 місця, що свідчить про необхідність переходу від кризової видимості до довготривалого управління образом. Перспективні напрями розвитку включають географічну диверсифікацію (вихід на ринки Азії, Африки, Латинської Америки), інституційне укріплення постійних представництв, стабільне фінансування та інтеграцію культурної дипломатії у політику післявоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження досягнуто мету роботи та виконано поставлені завдання, що дозволяє сформулювати такі основні висновки. У кваліфікаційній роботі здійснено комплексний аналіз культурної дипломатії України як інструменту міжнародної комунікації та доведено, що в сучасних міжнародних відносинах вона є не допоміжним елементом гуманітарної політики, а повноцінним механізмом реалізації зовнішньополітичних інтересів держави, формування її міжнародного іміджу, утвердження суб'єктності та побудови довготривалих зв'язків із зарубіжними суспільствами. Узагальнення теоретичних підходів дало підстави визначити культурну дипломатію як вид публічної дипломатії та водночас форму «м'якої сили», що реалізується через цілеспрямоване використання культурних ресурсів держави у міжнародному середовищі для досягнення зовнішньополітичних, комунікативних і репутаційних результатів. З'ясовано, що її сутнісними ознаками є публічність, орієнтація на іноземні аудиторії, інституційна опосередкованість, довгостроковість ефекту та поєднання символічного і практичного вимірів міжнародного впливу. У роботі також обґрунтовано, що культурна дипломатія відрізняється від культурних відносин наявністю інструментального зовнішньополітичного змісту, а від пропаганди — більшою діалогічністю, орієнтацією на довіру та автентичність комунікації.

У процесі дослідження встановлено, що механізми культурної дипломатії охоплюють як традиційні форми, зокрема культурні обміни, виставки, гастролі, освітні та книжкові програми, так і інноваційні цифрові інструменти, пов'язані із соціальними мережами, онлайн-платформами, віртуальними експозиціями та новими форматами транснаціональної культурної взаємодії. Доведено, що результативність культурної дипломатії визначається не окремим інструментом, а здатністю держави інтегрувати різні механізми в єдину стратегію, де короткострокові інформаційні ефекти підтримують довготривале формування міжнародної прихильності. Важливим висновком є також те, що суб'єктне поле

культурної дипломатії суттєво розширилося: поряд із державними інституціями дедалі більшу роль відіграють культурні фонди, перекладацькі платформи, академічні центри, неурядові організації, діаспора, митці та інші недержавні актори. Це означає, що сучасна культурна дипломатія функціонує як мережева система, у якій держава зберігає стратегічну координацію, але ефективність досягається за рахунок партнерської взаємодії та інституційної гнучкості.

У роботі доведено, що культурна дипломатія України до 2014 року переважно не мала системного характеру, однак упродовж 2014–2025 років відбулося її послідовне інституційне оформлення. Встановлено, що нормативно-правова база української культурної дипломатії є багаторівневою і включає положення законодавства про культуру, дипломатичну службу, Український культурний фонд, підзаконні акти щодо функціонування Українського інституту, а також стратегічні документи у сфері публічної дипломатії та стратегічних комунікацій. Водночас з'ясовано, що слабким місцем залишається відсутність єдиного спеціального закону про культурну дипломатію, що спричиняє фрагментарність правового регулювання та залежність розвитку цієї сфери від поточних адміністративних і політичних рішень. Доведено, що інституційним ядром сучасної культурної дипломатії України виступають Міністерство закордонних справ України, Департамент комунікації та публічної дипломатії, державна установа «Український інститут», Український інститут книги, Український культурний фонд та інші допоміжні структури, які в сукупності сформували розгалужену, хоча й не повністю скоординовану модель зовнішньокультурної діяльності держави.

На основі аналізу практичної діяльності встановлено, що у 2014–2025 роках культурна дипломатія України пройшла якісну трансформацію від епізодичних репрезентаційних заходів до системної, програмно організованої зовнішньокультурної політики. Визначено її основні напрями: інституціоналізація та стратегування, літературна дипломатія, мистецька та виставкова репрезентація, міжнародне просування кіно й музики, академічна та цифрова присутність, дипломатія культурної спадщини, а також розбудова

міжнародних партнерств із державами Європи та міжнародними організаціями. Показано, що особливо вагомими результатами стали розвиток програми перекладів Translate Ukraine, активізація міжнародної ярмаркової присутності, просування української культури через програми Visualise і proMOTION, включення українських тем до глобальних цифрових платформ, розгортання академічних і музейних ініціатив, а також використання механізмів ЮНЕСКО для захисту й міжнародного визнання української спадщини. Таким чином, культура вийшла за межі символічного представлення і стала одним із ресурсів міжнародної суб'єктності України.

Окремий підсумковий висновок полягає в тому, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році радикально змінило зміст і функції культурної дипломатії України. Якщо раніше вона значною мірою працювала на презентацію України як модерної європейської держави, то в умовах великої війни її дискурс набув виразно екзистенційного, безпекового та ціннісно-суб'єктного характеру. У 2022–2025 роках культурна дипломатія України стала інструментом пояснення війни через культуру, формування міжнародної солідарності, викриття російських колоніальних і пропагандистських наративів, захисту культурної спадщини, а також вироблення тривалого знання про Україну у світі. У роботі доведено, що трансформація культурно-дипломатичного дискурсу пройшла кілька етапів: від термінової мобілізаційної комунікації у 2022 році до поглибленого пояснення українського історичного досвіду у 2023 році, а надалі – до моделі взаємності, вдячності, деколонізації та професійного співтворення у 2024–2025 роках. Це дає підстави розглядати культурну дипломатію воєнного часу не як тимчасову реакцію на кризу, а як нову сталу модель зовнішньокультурної політики України.

У роботі обґрунтовано, що оцінка ефективності культурної дипломатії не може зводитися лише до підрахунку кількості заходів або інформаційних охоплень. Ефективність слід визначати за інституційним, комунікаційним, репутаційним, партнерським, знаннєвим і відновлювальним вимірами. Саме за такої багатовимірної оптики українська культурна дипломатія у 2022–2025 роках

продемонструвала високий рівень результативності: вона не лише зберегла, а й розширила міжнародну присутність у період війни, забезпечила появу нових закордонних представництв, посилила присутність України у міжнародному інтелектуальному, музейному, перекладацькому та культурному середовищі, а також сприяла зміні зовнішнього сприйняття України. Разом із тим встановлено, що її подальший розвиток стримується низкою системних обмежень: недостатньою правовою кодифікацією, ризиком міжвідомчого дублювання функцій, нерівномірністю фінансування, залежністю окремих програм від зовнішньої підтримки та складністю довгострокового вимірювання реального впливу культурних ініціатив.

Проведене дослідження дозволяє зробити узагальнений висновок, що культурна дипломатія України в період 2014–2025 років перетворилася на одну з ключових форм міжнародної комунікації держави, через яку реалізуються завдання зовнішньополітичного позиціонування, захисту культурної окремішності, міжнародної легітимації та формування партнерських коаліцій. Її перспективи пов'язані з подальшою інституційною стабілізацією, ухваленням цілісної правової рамки, посиленням координації між МЗС і культурними інституціями, розвитком системи моніторингу результативності, розширенням програм перекладу, академічної присутності, цифрової дипломатії та дипломатії спадщини, а також переходом від переважно реактивної воєнної комунікації до довготривалої стратегії глобальної впізнаваності України. Отже, поставлена у роботі мета досягнута, визначені завдання виконані, а результати дослідження підтверджують, що культурна дипломатія в сучасних умовах є для України не периферійним напрямом, а необхідним інструментом міжнародної комунікації, політичної стійкості та цивілізаційного самоствердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. В МЗС створено новий напрям роботи – публічна дипломатія / Міністерство закордонних справ України. 22.12.2015. URL: <https://mfa.gov.ua/news/43433-v-mzs-stvoreno-novij-napryam-robotipublichna-diplomatija> (дата звернення: 30.03.2026).
2. Відімська К., Тарасюк Ю. Поняття про культурну дипломатію. Informational, modern and recent theories of development : Abstracts of XXI International Scientific and Practical Conference, м. Madrid, 29–31 трав. 2023 р. Madrid, 2023. С. 271–273. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/05/INFORMATIONAL-MODERN-AND-RECENT-THEORIES-OF-DEVELOPMENT.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
3. Голобородько О. Використання цифрової культурної дипломатії для просування національних інтересів у глобальному інформаційному просторі. Економіка та суспільство. 2024. № 69. С. 1–7. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-71> (дата звернення: 01.03.2026).
4. Деякі питання функціонування державної установи “Український інститут” : Постанова Каб. Міністрів України від 05.06.2019 № 471 : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2019-п#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
5. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації заходів і проектів Українського інституту. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vikoristannya-koshtiv-peredbachenih-u-derzhavnomu-byudzheti-dlya-realizaciyi-zahodiv-i-proektiv-ukrayinskogo-institutu-i050619> (дата звернення: 01.03.2026).
6. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (укр/рос) : Конвенція Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 20.10.2005 : станом на 20 січ. 2010 р.

- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text (дата звернення: 01.03.2026).
7. Культурна дипломатія : навч. посіб. / ред.: І. Матяш, В. Матвієнко. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка Ін-т міжнар. відносин, 2021. 252 с.
URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
 8. Матвієнко В., Шинкаренко Т. Культурна дипломатія як напрям зовнішньої політики держави. Культурна дипломатія. Київ, 2021. С. 7–20.
URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
 9. Матвієнко В., Шинкаренко Т. Моделі культурної дипломатії країн світу. Культурна дипломатія : навч. посіб. Київ, 2021. С. 36–68.
URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
 10. Мателешко Ю. Особливості, тенденції та перспективи розвитку інституційних та нормативно-правових засад культурної дипломатії України. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Ужгород, 2022. С. 49–58. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/b1491fe3-eed3-46cb-ab0f-8def34f64757>.
 11. Петров В. В. Культурна дипломатія як інструмент протидії гібридним загрозам. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 1. С. 186–190.
URL: <https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/166904> (дата звернення: 01.03.2026).
 12. Поплавська М. В. Культурна дипломатія: трансформація дефініції поняття в контексті еволюції світової спільноти (1930-ті – початок 2020-х рр.). Культура і сучасність : альманах. 2022. № 2. С. 30–35.
URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4697/Kultura_i_suchasnist_2_2022-30-35.pdf?isAllowed=y&sequence=1 (дата звернення: 01.03.2026).

13. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
14. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
15. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017 : станом на 30 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» : Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021> (дата звернення: 30.03.2026).
18. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 11.10.2016 № 739-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/739-2016-p#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
19. Про Український культурний фонд : Закон України від 23.03.2017 № 1976-VIII : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

20. Про утворення державної установи “Український інститут” : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 21.06.2017 № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2017-p#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
21. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Київ : Каб. Міністрів України, 2025. 112 с. URL: <https://priorities.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/programa-diyalnosti-kmu.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
22. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., Від. гуманітар. безпеки, 2016. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf (дата звернення: 01.03.2026).
23. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки / Міністерство закордонних справ України. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 30.03.2026).
24. Тихомирова Є. Теоретичні засади культурної дипломатії. Proceedings of the XV International Scientific and Practical Conference : Innovative scientific research, м. Toronto, 2–3 січ. 2025 р. Toronto, 2025. С. 28–32. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/27209/1/7b0e8b19-82d0-4c21-9da6-8f2f0c8b5551.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
25. Уряд України та Світовий Конгрес Українців підписали Меморандум про співпрацю. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247556669> (дата звернення: 01.03.2026).
26. Устименко С. Завдання й функції МЗС України та закордонних дипустанов. Культурна дипломатія : навч. посіб. Київ, 2021. С. 101–114. URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).

27. Ємельянов В. М., Гололобов С. М. Механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2024. № 14. С. 192–200. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.14.192> (дата звернення: 01.03.2026).
28. "Millions of Bridges": slogan of the Ukrainian stand at the Warsaw Book Fair / Ukrainian Book Institute. 18.05.2023. URL: <https://ubi.org.ua/en/news/kategoriya-2/milyoni-mostiv-gaslo-ukra-nskogo-stenda-na-knizhkovomu-yarmarku-u-varshavi> (дата звернення: 30.03.2026).
29. #BoycottRussia / Ukrainian Institute. 24.02.2022. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/boycottrussia/> (дата звернення: 30.03.2026).
30. 'Culture of Ukrainian borscht cooking' inscribed on the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding / UNESCO. 01.07.2022. URL: <https://ich.unesco.org/en/news/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-inscribed-on-the-list-of-intangible-cultural-heritage-in-need-of-urgent-safeguarding-13412> (дата звернення: 30.03.2026).
31. Annual Report 2021 / Ukrainian Institute. 2021. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/annual-report-2021.pdf> (дата звернення: 30.03.2026).
32. Annual Report 2022 / Ukrainian Institute. 2022. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/annual-report-2022.pdf> (дата звернення: 30.03.2026).
33. Annual Report 2023 / Ukrainian Institute. 2023. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/annual-report-2023-eng.pdf> (дата звернення: 30.03.2026).
34. Annual Report 2024 / Ukrainian Institute. 2024. URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2025/12/ui-report-2024_eng_s_.pdf (дата звернення: 30.03.2026).
35. Asia, Africa and Latin America: cultural environments and local contexts / Ukrainian Institute. 26.12.2025. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/asia-africa-and-latin-america-cultural-environments-and-local-contexts/> (дата звернення: 30.03.2026).

36. Assigned Culture / Ukrainian Institute. 2024. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/assigned-culture-2/> (дата звернення: 30.03.2026).
37. Barghoorn F. C. The Soviet cultural offensive: The role of cultural diplomacy in Soviet foreign policy. Princeton, N.J : Princeton University Press, 1960. 353 p. URL: https://archive.org/details/sovietculturalof0000barg_y1m9 (date of access: 01.03.2026).
38. Being brave is our brand; we will spread our courage in the world : address by President Volodymyr Zelenskyy / President of Ukraine. 07.04.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/buti-smilivimi-ce-nash-brend-budemo-poshiryuvati-nashu-smili-74165> (дата звернення: 30.03.2026).
39. Carol of the Bells at Carnegie Hall / Ukrainian Institute. 2022. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/carol-of-the-bells-at-carnegie-hall/> (дата звернення: 30.03.2026).
40. Creative Europe increases support to Ukrainian culture and creative sectors / European Commission. 06.10.2025. URL: <https://culture.ec.europa.eu/whats-new/news/creative-europe-increases-support-to-ukrainian-culture-and-creative-sectors> (дата звернення: 30.03.2026).
41. Creative Europe increases support to Ukrainian culture and heritage in 2025 / European Commission. 06.10.2025. URL: <https://culture.ec.europa.eu/node/3706> (дата звернення: 30.03.2026).
42. Cull N. J. "Public Diplomacy" Before Gullion: The Evolution of a Phrase. USC Center on Public Diplomacy. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase> (date of access: 01.03.2026).
43. Cultural Diplomacy / K. Bound et al. London : Demos, 2007. 113 p. URL: https://demos.co.uk/wp-content/uploads/files/Cultural_diplomacy_-_web.pdf (date of access: 01.03.2026).
44. Culture Moves Europe: three years of support to Ukrainian artists and cultural professionals / European Commission. 22.10.2025. URL: <https://culture.ec.europa.eu/whats-new/news/culture-moves-europe-three->

years-of-support-to-ukrainian-artists-and-cultural-professionals (дата звернення: 30.03.2026).

45. Cummings M. Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. Center for Arts and Culture, 2003. URL: <https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf> (date of access: 01.03.2026).
46. Damage and Victims / UNESCO. 25.06.2025. URL: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/damages-and-victims> (дата звернення: 30.03.2026).
47. Decolonization. Selected articles published in the aftermath of Russia's invasion of Ukraine / Ukrainian Institute. 12.07.2022. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/decolonization-selected-articles-published-in-the-aftermath-of-russias-invasion-of-ukraine/> (дата звернення: 30.03.2026).
48. Drahomán Prize / Ukrainian Book Institute. URL: <https://ubi.org.ua/en/activity/promociy-chitannya/drahom-n-prize> (дата звернення: 30.03.2026).
49. EU supports Ukraine through culture / European Commission. 04.05.2023. URL: <https://culture.ec.europa.eu/whats-new/news/eu-supports-ukraine-through-culture> (дата звернення: 30.03.2026).
50. FAQs / Ukrainian Institute in Germany. URL: <https://de.ui.org.ua/en/faqs/> (дата звернення: 30.03.2026).
51. First Lady of Ukraine and the Ukrainian Institute visited Sorbonne University in Paris / Ukrainian Institute. 09.11.2023. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/first-lady-of-ukraine-and-the-ukrainian-institute-sorbonne-university-cooperation-agreement/> (дата звернення: 30.03.2026).
52. Global Soft Power Index 2024: A world in flux / Brand Finance. 29.02.2024. URL: <https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2024-a-world-in-flux> (дата звернення: 30.03.2026).
53. Global Soft Power Index 2025: The shifting balance of soft power / Brand Finance. 20.02.2025. URL: <https://brandfinance.com/insights/global-soft->

- power-index-2025-the-shifting-balance-of-global-soft-power (дата звернення: 30.03.2026).
54. Grant programme Translate Ukraine / Ukrainian Book Institute. URL: <https://ubi.org.ua/en/activity/programa-pidtrimki-perekladiv> (дата звернення: 30.03.2026).
 55. Grant programme Translate Ukraine 2025 / Ukrainian Book Institute. URL: <https://ubi.org.ua/en/activity/programa-pidtrimki-perekladiv/programa-pidtrimki-perekladiv-2025> (дата звернення: 30.03.2026).
 56. Haigh A. Cultural diplomacy in Europe. Council of Europe, 1974. 223 p. URL: https://archive.org/details/micro_IA41153050_0454/page/n2/mode/1up (date of access: 01.03.2026).
 57. Harvard's Ukrainian Research Institute Teams Up with Kyiv's Ukrainian Institute to Build Ukraïnica / Ukrainian Institute. 17.12.2020. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/harvards-ukrainian-research-institute-teams-up-with-kyivs-ukrainian-institute-to-build-ukrainica-the-primary-database-of-ukrainian-studies/> (дата звернення: 30.03.2026).
 58. Hololobov S. Культурна дипломатія як складова державної політики у сфері культури на сучасному етапі українського державотворення. Public Administration and Regional Development. 2022. № 18. С. 1057–1078. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2022.18.04> (дата звернення: 01.03.2026).
 59. International Cultural Diplomacy Forum 2025 / Ukrainian Institute. 2025. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/international-cultural-diplomacy-forum-2025/> (дата звернення: 30.03.2026).
 60. Jointly with the British Council, we launched a new programme to develop British-Ukrainian cultural ties / Ukrainian Institute. 2024. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/jointly-with-the-british-council-we-launched-a-new-programme-to-develop-british-ukrainian-cultural-ties/> (дата звернення: 30.03.2026).
 61. Lasswell H. D. Propaganda technique in the World War. London : Kegan Paul, 1938.

- URL: https://ia802904.us.archive.org/7/items/PropagandaTechniqueInTheWorldWarHaroldLasswell/Propaganda%20Technique%20In%20the%20World%20War%20-%20Harold%20Lasswell_text.pdf (date of access: 01.03.2026).
62. Mark S. A Greater Role for Cultural Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009. 37 p.
URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf.
 63. Matiash I. Cultural Diplomacy of the UkrSSR (Late 1940s - 1982): Features of the Formation of Tools. *Ukraïns'kij iëtoriënij žurnal*. 2022. No. 6. P. 120–133.
URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.06.120> (date of access: 01.03.2026).
 64. MFA of Ukraine and BRAND UKRAINE with support of EU launch the global communication campaign #WhatWeAreFightingFor / Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. 24.02.2023. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/mzs-ukrayini-ta-brand-ukraine-za-pidtrimki-yes-zapuskayut-mizhnarodnu-komunikacijnu-kampaniyu-whatwearefightingfor-do-richnici-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosiyi> (дата звернення: 30.03.2026).
 65. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Charter of the State Institution "Ukrainian Institute" / ed. by D. Kuleba. Kyiv, 2021. 15 p.
URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/ukrainian-institute_charter-2021-eng-.pdf (date of access: 01.03.2026).
 66. More than 13 million foreigners learned about the destroyed cultural sites through the "Postcards from Ukraine" campaign / Ukrainian Institute. 10.11.2022. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/postcards-from-ukraine-campaign-results/> (дата звернення: 30.03.2026).
 67. Museum Guide on Ukraine / Ukrainian Institute. 06.03.2024. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/museum-guide-on-ukraine/> (дата звернення: 30.03.2026).
 68. Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616, no. 1. P. 94–109.
URL: <https://doi.org/10.1177/0002716207311699> (date of access: 01.03.2026).

69. Odesa inscribed on UNESCO's World Heritage List in the face of threats of destruction / UNESCO World Heritage Centre. 25.01.2023. URL: <https://whc.unesco.org/en/news/2518> (дата звернення: 30.03.2026).
70. Office of the President of Ukraine and Government of Ukraine launch advertising campaign of Ukrainian bravery / Cabinet of Ministers of Ukraine. 08.04.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-ta-ofis-prezidenta-rozpochali-reklamnu-kampaniyu-ukrayinskoyi-smilivosti> (дата звернення: 30.03.2026).
71. proMOTION 2024 – programme of systematic support of international promotion of Ukrainian cinema / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/en-films/promotion-2024-2/> (дата звернення: 30.03.2026).
72. proMOTION – programme of systematic support of international promotion of Ukrainian cinema / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/promotion-of-ukrainian-cinema-2/> (дата звернення: 30.03.2026).
73. Riordan S. The New Diplomacy. Cambridge : Polity Press, 2003. 184 p. URL: https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/bolewski/dokumente/1__Creative-Diplomacy/Riordan_the_new_diplomacy.pdf (date of access: 01.03.2026).
74. Rivera T. Distinguishing Cultural Relations from Cultural Diplomacy: The British Council's Relationship with Her Majesty's Government. Los Angeles : USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School, 2015. 54 p. URL: [https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u33041/Distinguishing%20Cultural%20Relations%20From%20Cultural%20Diplomacy%20-%20Full%20Version%20\(1\).pdf](https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u33041/Distinguishing%20Cultural%20Relations%20From%20Cultural%20Diplomacy%20-%20Full%20Version%20(1).pdf) (date of access: 01.03.2026).
75. Strategy of the Ukrainian Institute for 2020–2024 / Ukrainian Institute. 2020. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/strategy-ui-en-web-2.pdf> (дата звернення: 30.03.2026).

76. Taylor P. R. Global Communications, International Affairs And The Media Since 1945. Routledge, 2002. 272 p. URL: <https://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/58692/1/13pdf.pdf> (date of access: 01.03.2026).
77. Team Europe for Cultural Heritage in Ukraine / European Commission. 11.07.2025. URL: <https://culture.ec.europa.eu/whats-new/news/team-europe-for-cultural-heritage-in-ukraine-supporting-identity-resilience-and-recovery> (дата звернення: 30.03.2026).
78. Team Europe for Cultural Heritage in Ukraine: supporting identity, resilience and recovery / European Commission. 11.07.2025. URL: <https://culture.ec.europa.eu/news/team-europe-for-cultural-heritage-in-ukraine-supporting-identity-resilience-and-recovery> (дата звернення: 30.03.2026).
79. The International Cultural Diplomacy Forum 2024 was held in Kyiv / Ukrainian Institute. 09.10.2024. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/the-international-cultural-diplomacy-forum-2024-was-held-in-kyiv/> (дата звернення: 30.03.2026).
80. The results of Ukraine's Cultural Diplomacy Month / Ukrainian Institute. 25.04.2024. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/the-results-of-ukraines-cultural-diplomacy-month-2024/> (дата звернення: 30.03.2026).
81. The Smallest Support / Ukrainian Institute. 2024. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/the-smallest-support/> (дата звернення: 30.03.2026).
82. Third Edition of EUNIC Ukraine Fund to Support Cultural Presence in New Global Priority Countries / EUNIC. 20.02.2025. URL: <https://www.eunicglobal.eu/news/ukraine-fund-2025> (дата звернення: 30.03.2026).
83. To develop public diplomacy, the Ukrainian Foreign Ministry is launching an international online campaign #MyUkraineIs / Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. 04.12.2015. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/42892-sajt-myukraineisorg-rozkazhe-svitovi-pro-ukrajinu> (дата звернення: 30.03.2026).

84. Translate Ukraine: 90 проєктів-переможців у 2024 році / Український інститут книги. 16.05.2024. URL: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/translate-ukraine-90-pro-ktiv-peremozhciv-u-2024-roci> (дата звернення: 30.03.2026).
85. UK/UA Creative Partnerships / British Council. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/ukua-creative-partnerships> (дата звернення: 30.03.2026).
86. UK/Ukraine Season of Culture / British Council. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/uk-ukraine-season-culture> (дата звернення: 30.03.2026).
87. Ukraine at WOMEX 2022 / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/ukraine-at-womex-2022/> (дата звернення: 30.03.2026).
88. Ukraine now sits among the top 20 most influential countries in the world according to the global soft power ranking / Ukrainian Institute. 02.03.2023. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/ukraine-now-sits-among-the-top-20-most-influential-countries-in-the-world-according-to-the-global-soft-power-ranking/> (дата звернення: 30.03.2026).
89. Ukraine's Cultural Diplomacy Month on Wikipedia / Ukrainian Institute. 2025. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/communications/ukraines-cultural-diplomacy-month-on-wikipedia/> (дата звернення: 30.03.2026).
90. Ukraine: two more cultural properties under "enhanced protection" of UNESCO / UNESCO. 12.12.2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-two-more-cultural-properties-under-enhanced-protection-unesco> (дата звернення: 30.03.2026).
91. Ukraine: UNESCO estimates the damage to culture and tourism after 2 years of war at \$3.5 billion / UNESCO. 14.02.2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-estimates-damage-culture-and-tourism-after-2-years-war-35-billion> (дата звернення: 30.03.2026).

92. Ukrainian and Crimean Tatar Studies in the World / Ukrainian Institute. 2025. URL: <https://ui.org.ua/en/ukrainian-and-crimean-tatar-studies-2/> (дата звернення: 30.03.2026).
93. Ukrainian Institute at Google Arts & Culture / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/ukrainian-institute-at-google-arts-culture/> (дата звернення: 30.03.2026).
94. Ukrainian Institute opened its first foreign office in Germany / Ukrainian Institute in Germany. 29.03.2023. URL: <https://de.ui.org.ua/en/ukrainian-institute-opened-its-first-foreign-office-in-germany-2/> (дата звернення: 30.03.2026).
95. Ukrainian Institute Opens its Representative Office in France / Ukrainian Institute in France. 10.11.2023. URL: <https://fr.ui.org.ua/en/ukrainian-institute-opens-its-representative-office-in-france/> (дата звернення: 30.03.2026).
96. Ukrainian Institute. Annual Report 2019. Ukrainian Institute. URL: https://ui.org.ua/en/annual-report-2019-en/?fbclid=IwAR1zXQ7vqm64SHzqpIb8i69_hq74zAPcvbBtDYOy6UcbmnwxWV0jfSA9YeQ (date of access: 01.03.2026).
97. Visualise – international exhibition support programme / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/visualise-programme/> (дата звернення: 30.03.2026).
98. We share stories of artists in the Armed Forces of Ukraine / Ukrainian Institute. 23.02.2023. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/we-share-stories-of-artists-in-the-armed-forces-of-ukraine/> (дата звернення: 30.03.2026).